

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA GOSPODARSTVO
Direktorat za turizem

**PRIROČNIK ZA EKOLOŠKO UREDITEV IN
POSODOBITEV SLOVENSКИH HOTELOV**

Ljubljana, december 2006

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA GOSPODARSTVO
Direktorat za turizem

Naročil in pripravil:

Ministrstvo za gospodarstvo

Direktorat za turizem

Kotnikova 5

1000 Ljubljana

Avtorica:

Mag. Sonja Sibila Lebe, vodja projekta

Ljubljana, december 2006

KAZALO

1	Uvod	3
1.1	Uvodna pojasnila	3
1.2	Opredeleitev nekaterih pojmov	3
2	RAZLOGI ZA UVEDBO hotelskeGA ekološkeGA managementA.....	3
3	Načrtovanje ekološkega managementa v turističnem namestitvenem obratu.....	3
4	znak za okolje EU	3
4.1	Splošni znak za okolje EU	3
4.2	Znak za okolje EU za turistične namestitve	3
4.2.1	Samoocenjevanje po znaku za okolje EU za turistične namestitve.....	3
4.2.2	Proces prijave za znak za okolje EU za turistične namestitve	3
4.2.3	Stroški prijave in letne uporabe.....	3
4.2.4	Tehnični kriteriji.....	3
4.2.5	Monitoring, normativni akti in izobraževanje.....	3
5	Priporočila za nadgradnjo znaka za okolje EU za turistične namestitve.....	3
6.	SKLEP	3

UPORABLJENE KRATICE

APAT	Italian National Agency for the Protection of the Environment and for Technical Services
ARSO	Agencija RS za okolje
EGS	Evropska gospodarska skupnost (tudi EEC)
EMAS	Eco - Management and Audit Scheme
ES	Evropska skupnost (tudi EC)
EU EB	European Union Ecolabelling Board
EU	Evropska unija
ISO	International Standardization Organization
MG	Ministrstvo za gospodarstvo
MOP	Ministrstvo za okolje in prostor
MSP	Mala in srednje velika podjetja
OZN	Organizacija združenih narodov
RNUST	Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007 – 2011
UNWTO	United Nations World Tourism Organization
UZ	Umweltzeichen

1 UVOD

1.1 Uvodna pojasnila

Razvoj turizma v Republiki Sloveniji temelji na načelih trajnostnega razvoja, ki ga je Vlada RS v Strategiji razvoja Slovenije do leta 2013 opredelila kot enega najpomembnejših razvojnih elementov. Kot ključnih dejavnik je vključen tudi v Zakon o spodbujanju razvoja turizma ter v Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma (RNUST).

Trajnostni razvoj se kot temeljno načelo in ključna sestavina turistične politike ter razvoja nanaša na gospodarsko, socio-kulturno in okoljsko področje območja, na katerem se razvija turizem. Tesno je povezan z odgovornim načrtovanjem rabe prostora, pri čemer je posvečena potrebna skrb zavarovanim območjem, kjer je uvidevnost do okolja še posebej pomembna.

Dosedanja strategija razvoja slovenskega turizma se je sicer pozitivno opredeljevala do trajnostnega razvoja, vendar razen na deklarativni ravni ni bilo eksplicitnih ukrepov za njeno uresničevanje. Na zavarovanih območjih vseh kategorij je potekal zato tudi razvoj turizma pod okriljem MOP kot pristojnega ministrstva – isto lahko trdimo za območja, ki so ali pridobila status območja Natura 2000. Prav v njihovi razglasitvi pa vidimo zelo dobro priložnost za razvoj ekoturistične ponudbe tudi v Sloveniji. Ekološki turizem in zavarovana območja imajo namreč skupen temeljni cilj: omogočiti ljudem odgovorno uživanje v izjemnih naravnih vrednotah in kulturni dediščini.

Področju trajnostnega razvoja in ekološkega managementa v slovenskih turističnih podjetjih še ne izvajajo kot nujnega sestavnega dela poslovanja dovolj pozornosti. Večina podjetij pojmuje ekološki management kot stroškovno zahtevno in obremenjujočo poslovno politiko in ne prepozna izrazitih prednosti. Ugotavljamo, da bo potrebnega torej veliko dela na področju osveščanja in izobraževanja na tem področju, in sicer na več ravneh in z rabo različnih orodij tržnega komuniciranja. Ocenjujemo, da je potreben usklajen in dolgoročen proces, katerega cilj, bo dvig ekološke zavesti in ekološke etike ne le managementa in zaposlenih v turističnih podjetjih, temveč tudi širše javnosti.

Namen izdelave tega priročnika je torej spodbuditi uvajanje ekološke ureditve (ekološkega managementa) in posodobitve slovenskih hotelov. Navajamo tudi cilje projekta:

- vzpodbuditi turistična podjetja (v prvi stopnji slovenske hotele) k uvajanju ekološkega managementa in ekoloških standardov;
- pomagati managementski strukturi v turističnih podjetjih, da začuti osebno naklonjenost ekološki problematiki in prepoznal ekološko naravnano poslovanje podjetja kot poslovno priložnost;
- pripraviti za turistična podjetja (v prvi stopnji projekta slovenske hotele) priročnik, ki jim bo v pomoč (vodilo) pri uvajanju takšnega sistema upravljanja z okoljem, ki temelji na prostovoljni osnovi;
- vzpodbuditi interes za pridobitev znakov za okolje;
- vzpodbuditi okolju prijazno gradnjo in poslovanje v novih turističnih namestitvenih objektih, oziroma okolju prijazno prenovo v objektih, ki jih obnavljajo;
- informirati javnost o pozitivnih učinkih trajnostnega razvoja in ekološkega managementa.

Na temelju primarnih in sekundarnih virov, ki so predstavljeni v projektni dokumentaciji, smo analizirali in primerjali nekaj primerljivih in najbolj znanih evropskih znakov za okolje (nemški znak za okolje Viabono, avstrijski znak za okolje UZ in znak za okolje EU). Iz

množice pridobljenih podatkov smo oblikovali nabor desetih temeljnih področij ekološkega managementa ter se odločili za kriterije, ki smo jih kot multidisciplinarna skupina strokovnjakov ocenili kot osnovne, nujne za pridobitev ekološkega certifikata. Ponovno primerjanje z uveljavljenimi evropskimi znaki je pokazalo, da je bil izdelani predlog zahtevnejši od primerjanih, in sicer tako glede števila vključenih kriterijev, kot glede minimalnih pogojev, ki bi jih naj izpolnjeval prijavitelj.

Sočasno smo spoznali dejansko stanje na področju ekološkega managementa v slovenskih hotelih (primarna raziskava – anketa ter strukturirani intervjuji z vnaprej določenim vzorcem hotelskih managerjev v Sloveniji). Primerjava s stanjem v tujini je pokazala, da:

- zahteva izjemno pomanjkljiva ekološka osveščenost slovenske javnosti, s tem pa tudi slovenskih hotelov, zelo intenzivno informiranje in promocijo pozitivnih učinkov, ki jih omogoča uvajanje ekološkega managementa;
- ima vsaka izmed okoljevarstvenih shem, ki smo jih podrobno analizirali, določene prednosti, pa tudi pomanjkljivosti; podobno lahko trdimo za področje ekološkega managementa v posameznih obravnavanih državah;
- bi bilo sleherno kopiranje in prenašanje tujih vzorcev v Slovenijo neuspešno, čeprav so znaki v okolju, v katerem so nastali, uspešni in že dalj časa delujejo.

Slovenija se je s pridružitvijo Evropski uniji zavezala sprejeti in implementirati med drugim tudi normativne akte na področju ekologije, zato predlagamo, da se v Sloveniji v prvi fazi prične z intenzivnim procesom uvajanja okoljevarstvene sheme znaka za okolje Evropske unije za namestitvene obrate (The EU Eco-label for tourist accommodation services), s čemer bomo v Sloveniji izkoristili sinergijske učinke, ki jih ima znak za okolje EU. V nadaljevanju jih predstavljamo podrobneje.

Namen tega priročnika je ponuditi slovenskim turističnim podjetjem prve informacije o tem, kaj sploh je ekološki management, kako ga uvajati v poslovanje. Zadani cilj je posredovati informacije o tem, katere so prednosti ekološkega poslovanja, kakšni sta vloga in pomen prostovoljnih okoljevarstvenih shem in prikazati nekaj znakov za okolje ter kakšna je njihova vloga pri trajnostnem razvoju.

Namen tega priročnika je med drugim tudi ponuditi shemo, po kateri lahko izpelje katero koli slovensko turistično podjetje postopek samoocenjevanja. Priročnik omogoči primerjavo z veljavnimi standardi na področju namestitvenih kapacitet ter vzpodbuja managementski sloj in lastnike k odločitvi za dolgotrajno in zahtevno pot uvajanja ekološkega strateškega managementa, ta pa temelji na rabi načel trajnostnega razvoja.

Na temelju zbranih informacij navajamo kot realen cilj, da bi lahko v obdobju pet do deset let ekološki certifikat pridobi cca. 10 odstotkov slovenskih turističnih namestitvenih ponudnikov. V nadaljevanju posvečamo poglobljeno pozornost znaku za okolje EU; zanj je primerjalna analiza pokazala, da ga je moč med pogosto uporabljanimi in v Evropi najbolj znanimi najlažje pridobiti (vsi drugi primerjani so imeli strožje kriterije).

V 5. poglavju pa predstavimo še vrsto dodatnih kriterijev, ki jih lahko upoštevajo podjetja prostovoljno in sčasoma na njihovi osnovi pridobijo katerega izmed zahtevnejših znakov za okolje (n.pr. avstrijski znak za okolje – UZ ali skandinavski Nordic Swan).

Možnosti uvajanja slovenskega znaka za okolje so ga anketirani strokovnjaki odločno zavgli – to smo pri pripravi tega priročnika spoštovali.

1.2 Opredelitev nekaterih pojmov

- **Okoljska shema**

Poznamo jo tudi pod imenom »prostovoljna pobuda«; z njo udeleženci v okolju oblikujejo niz kriterijev, ki naj omogočijo celovito skrb za ohranjanje okolja. Med okoljevarstvenimi shemami (sem sodijo znaki za okolje, nagrade in priznanja, okoljski vodstveni sistemi, kodeksi okoljevarstvenega obnašanja, zaobljube in izjave podjetij) veljajo znaki za okolje in nagrade za okolje za najbolj učinkovite inštrumente. (Vuk, Uvod v ekološki management, 2000; Mihalič, Ekonomija okolja v turizmu, 1995)

- **Okoljski standard**

Določa najvišje dopustne obremenitve okolja. Spreminja in ostri se skladno z novimi spoznanji o vplivih na okolje in učinkih, kar omogoča razvijanje tehnologij in postopkov za boljšo zaščito okolja. (Lah & soavtorji, Okoljski pojavi in pojmi, 2002, str. 135)

- **Okoljski kazalec, indikator**

Zajema celoto številčnih, merljivih informacij (stanja, vložkov, izložkov, postopkov in dosežkov), ki opredeljujejo stanje kakovosti v okolju in jih primerjajo z veljavnimi normativi in standardi. (Lah & soavtorji, Okoljski pojavi in pojmi, 2002, str. 137)

- **Ekološki management**

Opredeljujemo ga kot:

- poslovno aktivnost pri vodenju organizacije, ki temelji na sodobnih načelih življenja in dosežkih različnih področij skladno s sonaravnim in trajnostnim razvojem;
- skupino pooblaščenih strokovnjakov, ki izvaja določene naloge na tehnološkem, higienskem in toksikološkem področju, pri čemer upošteva načela ekonomičnosti;
- okoljsko upravljanje, ki ob naravnih upošteva še ekonomske in socialne vidike v odnosu do naravnih virov, posegov v naravo in posledic človekovega ravnanja.

(Lah & soavtorji, Okoljski pojavi in pojmi, 2002, str. 138)

- **Okoljski standard**

Zajema mednarodni sistem okoljskih standardov ISO 14000, ki z okoljskim standardom ISO 14001 (sprejet leta 1996) označuje in jamči neoporečnost, ravnanje ali upravljanje sistemov z okolju prijazno tehnologijo, organizacijskimi postopki in logistiko.

- **Znak za okolje**

Ob znaku za okolje se v slovenščini uporabljajo izrazi kot: ekološki znak, eko znak, znak okolja, znak za okolju prijazen izdelek in podobno. Okoljsko označevanje je instrument okoljevarstvene politike. Gre za prostovoljen sistem podeljevanja certifikatov, ki jamčijo okoljsko neškodljivost izdelkov ali opredeljujejo organizacijo, ki spoštuje okoljevarstvene standarde, s čemer motivira uporabnike k izbiri okolju prijaznih izdelkov ali storitev. Okoljsko označevanje v turizmu zajema znake za okolje (za turistični izdelek, turistično organizacijo ali turistično destinacijo), znake okoljske kakovosti in mešane oblike okoljskega označevanja. (http://ec.europa.eu/enviroment/ecolabel/whats_eco/ov_concept_en.htm)

2 RAZLOGI ZA UVEDBO HOTELSKEGA EKOLOŠKEGA MANAGEMENTA

Varovanje okolja je tesno povezano s trajnostno naravnanim gospodarskim razvojem. Politika EU in RS temeljita na prepričanju, da vlaganje v ekološke standarde soustvarja priložnosti za razvoj podjetništva in za inovacije, saj sta ekonomska in okoljska politika tesno povezani. V tem smislu predlaga tudi ta priročnik urejanje sodobnega podjetja kot dela ekonomskega, socialnega in ekološkega sistema, ki uresničuje s svojim delovanjem poleg ekonomskih ciljev (produktivnost, rentabilnost, konkurenčnost, gospodarsko rast) tudi socialne (humanizacija dela, motiviranost, soupravljanje) in okoljske cilje (čim manjše obremenjevanje okolja).

Trajnostni razvoj turizma zahteva:

- politično podporo;
- sodelovanje vseh udeležencev v procesu;
- oblikovanje konsenza;
- dobro informacijsko in tržno komunikacijsko podporo.

Poznamo dva koncepta uvajanja trajnostnega razvoja v poslovni proces podjetja:

- aditivni trajnostni razvoj, ki temelji na odstranjevanju odpadkov in emisij, nastalih v poslovnem procesu (gre za aditivne tehnologije, ki okoljske probleme rešujejo na koncu procesne verige in so mu torej na neki način dodane) in
- integrirani trajnostni razvoj, ki se zavzema za aktivno politiko do trajnostnega razvoja in ekološke problematike (gre za inovativno iskanje rešitev, ki naj preprečijo nastajanje odpadkov in emisij ali pa njihov nastanek že na začetku procesne verige vsaj omejijo).

Odnos družbe do okoljske problematike se postopoma razvija k večji odgovornosti – kljub temu pa lahko trdimo, da bo preteklo še mnogo let, morda tudi desetletij, preden bodo postala okoljska vprašanja samoumeven del ekonomskega razvoja. Potrebno bo večletno, ciljno usmerjeno osveščanje in tudi izobraževanje tako ključnih poklicev kakor tudi družbe kot celote. Proces se prične z informiranjem ljudi o pomenu varstva okolja, se nadaljuje z vzpodbujanjem zavedanja in oblikovanjem ekološke zavesti o možnem povzročanju ekološke škode ter posledično do odgovornega vedenja. Cilj informiranja in osveščanja je sistematično izvajanje ekološke politike (s pomočjo ekološkega managementa).

Ekološki management predstavlja sodobno usmeritev v tržnem gospodarstvu, naravnano izrazito večvidikovno, saj sega na vsa področja poslovanja podjetja. Temeljni cilj, ki so mu podrejene vse aktivnosti ekološkega managementa, pa je skrb za varovanje okolja. Razmišljanje, da sta konkurenčnost in poslovna uspešnost nezdružljiva z ekološkim managementom, se je že kdaj izkazalo kot popolnoma neupravičeno; ekološka usmeritev prinaša, prav nasprotno, znatne prihranke in na dolgi rok prispeva k racionalnemu poslovanju. Ob uvajanju principov ekološkega managementa dobiva tudi strateški management nove razsežnosti, saj morajo razvojne tendence na področju poslovne politike:

- dolgoročno in celovito opredeliti cilje na področju varstva okolja v smislu preprečevanja in omejevanja nastajanja negativnih posledic na naravno okolje ter
- oblikovati takšne strategije in taktike, ki so usmerjene v sanacijo v preteklosti nastalih negativnih posegov v okolje.

Področje trajnostnega razvoja, ki deluje na principu osveščanja, izobraževanja in tudi prepričevanja k sodelovanju vseh udeležencev v družbi, je kratkoročno najbolj učinkovito z zakonodajnim pritiskom, ki nalaga podjetjem določene obveznosti na področju ekologije.

Uvedba politike ekološkega managementa zahteva od managerjev nove aktivnosti in iskanje odgovorov na vprašanja:

- kako ob razvojnem programu zastaviti še ekološki razvoj podjetja in kako ga, skupaj s področjem trajnostnega razvoja, vključiti v celoviti sistem poslovanja podjetja;
- kako sistematično razvijati pozitivno okoljsko naravnost vseh zaposlenih – ta je odvisna od njihove okoljske etike in okoljske kulture;
- kako prestrukturirati programe, ki postajajo zaradi negativnih vplivov na okolje manj zanimivi na trgu.

Skrb za trajnostni (in eventualno tudi sonaravni) razvoj mora v aktivnem procesu tržnega komuniciranja kot temeljna paradigma hotelskega ekološkega managementa sporočati:

- drugačnost in odgovornost (diferenciranje glede na konkurenco);
- dolgoročnost in stabilnost ter
- skrb za prihodnje generacije.

Trajnostni razvoj lahko vpliva na ugled hotelskega podjetja, s čemer si le-ta:

- povečuje zaupanje ožjega in širšega okolja podjetja (uporabnikov / gostov, finančnih institucij, dobaviteljev in drugih poslovnih partnerjev, medijev, splošne in vplivnih javnosti);
- ustvarja dobro ime in »image« pri ciljnih javnostih, kar pozitivno vpliva na poslovni rezultat podjetja;
- odpira številne tržne priložnosti doma in na tujem, kar mu omogoča tudi zunanjo verifikacijo njihove poslovne naravnosti (pridobitev znakov za okolje in podobno);
- zmanjšuje nevarnost kriznih situacij ter
- zmanjšuje možnosti negativne publicitete v ožjem in širšem okolju.

3 NAČRTOVANJE EKOLOŠKEGA MANAGEMENTA V TURISTIČNEM NAMESTITVENEM OBRATU

Zavezanost k ekološkemu managementu – filozofija ekološkega vodenja turističnega namestitvenega obrata

Uspešnost uvajanja ekološkega hotelskega managementa je (bo) odvisna od moralne in materialne podpore vseh deležnikov v poslovnem procesu (lastnikov, managementa, zaposlenih, kupcev, dobaviteljev...). Izhodišča pri uvajanju ekološkega managementa v turističnem namestitvenem obratu so:

- okoljska zakonodaja in normativni akti;
- ekološka odgovornost managementa, ki temelji na okoljski etiki in okoljski kulturi;
- zahteve in pričakovanja vse bolj zahtevnih uporabnikov in kupcev;
- optimizacija stroškov in povečevanje dobička na dolgi rok;
- razvojne usmeritve turističnega namestitvenega obrata, povezane med drugim tudi z željo doseči boljši »image« (kot okolju prijazen turistični namestitveni obrat);
- skrb za varno in okolju prijazno delovno okolje, ter skrb za zdravje in osebni razvoj zaposlenih.

Izbor ekološke naravnosti oz. znaka za okolje

Uvajanje ekološkega managementa zahteva od vseh zaposlenih v turističnem namestitvenem obratu spremembo vzorcev vedenja, predvsem pa filozofije vodenja. Pri ekološkem vodenju gre namreč za vključevanje okoljskih vrednot, načel in principov, ki zahtevajo spremembe na naslednjih področjih upravljanja in vodenja turističnega namestitvenega obrata:

- repozicioniraje in dopolnitev / sprememba vizije, poslanstva ter organizacijske kulture obrata z vključitvijo načel trajnostnega (in eventualno tudi sonaravnega) razvoja;
- prevetritev ustreznosti opredeljenih ciljev in strategij – eventualna prilagoditev;
- zavestni načrtovanje in izvajanje programov, ki vključujejo okoljsko komponento;
- spremembe na področju informacijskega sistema;
- uvedba učinkovite kontrole in nadzora ter stalna analiza stanja na področju trajnostnega razvoja.

Določitev skupine (teama) za uresničevanje ekološkega managementa

Za uspešno implementacijo ekološkega managementa je nujno oblikovati ustrezno skupino, ki bo skrbela za uresničevanje temeljnih načel in ciljev na tem področju. Pri tem je pomembno, da zaposleni čutijo (in sprejmejo kot vzor zase) osebno naravnost managementa in lastnikov do okoljske problematike. Ti morajo skupino ustrezno podpreti in pozicionirati – tako glede izbire kadrov kot glede podpore odločitvam in sklepom, ki jih predlagajo.

V skupino naj bodo vključeni odgovorni iz managementa, vodje posameznih dejavnosti in izvajalci storitev, pri katerih je ekološka komponenta še posebej izpostavljena. Pomembno je, da je skupina posebej nagrajena, hkrati pa oblikuje merila, s katerimi bodo nagrajeni tudi zaposleni, ki bodo spoštovali ekološke smernice - še prav posebej pa tisti, ki bodo predlagali tudi ustrezne izboljšave in zmanjšanje stroškov. Priporočljivo je vključiti tudi zunanega svetovalca, ki zagotovi ustrezno strokovno podporo.

Analiza stanja – presoja ravnanja z okoljem v turističnem namestitvenem obratu

Za uspešno implementacijo ekološkega managementa je potrebno izpeljati verodostojno analizo stanja v turističnem namestitvenem obratu, ki omogoča natančen vpogled v pretoke snovi in energij v turističnem namestitvenem obratu in zajema naslednja področja:

- informacije udeležencev (politika in sistem ravnanja z okoljem; pritiski uporabnikov ter ostalih skupin civilne družbe; predpisi);
- informacije o vplivih (vložki in izložki v poslovnem procesu; ocena življenjskih ciklov izdelkov...)
- tehnične informacije (tehnologija, tehnika; pravni in ostali zakonski dokumenti na ekološkem področju).

Načrtovanje aktivnosti na področju ekološkega managementa (cilji, strategije, sredstva)

Management in lastniki na temelju analize stanja – predvsem pa ob sprotnem obveščanju in vključevanju zaposlenih – izberejo najprimernejši način (sistem) implementacije ekološkega managementa. Pri tem upoštevajo stopnjo ekološke osveščenosti, pričakovanja in zahteve uporabnikov, **vrsto** poslovnega procesa, tehnologijo, podporno okolje in podobno.

Skrb za trajnostni razvoj kot temeljne paradigme hotelskega ekološkega managementa mora v aktivnem procesu tržnega komuniciranja sporočati:

- drugačnost in odgovornost (razlikovanje od konkurence);
- dolgoročnost in stabilnost ter
- skrb za prihodnje generacije.

Izvedba, kontrola, monitoring

Temeljni koncept ekološkega hotelskega managementa zajema razvoj, izvajanje in kontrolo, torej sklenjeni krog, kar pomeni »nikoli dokončano zgodbo«, ki zahteva nenehno presojo, (pre)oblikovanje ciljev in strategij, izvajanje akcijskih načrtov in monitoring, ponovno presojo itd. ob nenehnem intenzivnem komuniciranju z vsemi vpletenimi udeleženci.

Princip hotelskega ekološkega managementa zahteva (tudi za potrebe nenehnega in učinkovitega pozicioniranja na trgu) intenzivne aktivnosti na področju izobraževanja in obveščanja / osveščanja (zaposlenih, uporabnikov – gostov, ostalih udeležencev). Na področju promocije temelji na izpostavljanju zdravega bivalnega in socialnega okolja kot konkurenčne prednosti.

4 ZNAK ZA OKOLJE EU

4.1 Splošni znak za okolje EU

Evropska Unija je z zakonodajo leta 1992 vpeljala svoj znak za okolje, ki izhaja iz splošnega cilja politike Evropske unije na področju trajnostnega razvoja. Namenjen je uporabniku, saj mu pomaga pri iskanju tistih izdelkov in storitev, ki imajo manj uničujoč vpliv na okolje (velja za celotni življenjski cikel izdelka) v primerjavi s primerljivimi drugimi izdelki. Znak za okolje EU je del širšega pristopa, ki je zajet v integralni politiki proizvodnje. Komisija EU za ekološko označevanje je objavila tkim. »Green Paper on IPP«, ki je ključni element bodoče okoljske politike in vključuje tudi proizvodnjo in potrošnjo.

Shema znaka za okolje EU je posledica strategije trajnostnega razvoja Evropske unije, kot je bila leta 1997 določena v Amsterdamski pogodbi. Ta pogodba določa tri glavne stebre trajnostnega razvoja, okolje, družbo in ekonomijo. Evropska trajnostna strategija se navezuje na obstoječe dokumente UNWTO in OZN (Agenda 21, odločitve komisije ZN za trajnostni razvoj in turizem, Pobuda organizatorjev potovanj - Tour Operators' Initiative), saj so bili na svetovni ravni bistveni strateški cilji določeni že prej. Evropski turizem torej sprejema določila Agende 21 in dodaja svoje regionalne posebnosti.

Kriteriji za podelitev Znaka za okolje EU se nanašajo na posamezne produktne skupine – trenutno jih je 24. Pridobitev znaka za okolje EU terja od prijavitelja, da izpolni obvezne in del prostovoljnih kriterijev. Kriteriji so oblikovani na temelju življenjskega cikla izdelka oz. storitve. To pomeni, da so v postopek podeljevanja vključene faze pridobivanja surovin, proizvodnje, distribucije, uporabe ter reševanje odpadkov, nastalih s proizvodnjo / pripravo in uporabo takšnega izdelka. V primeru storitev so pomembne in hkrati pregledovane faze proizvodnje vhodnih izdelkov za izvedbo storitev, sam potek storitve ter management odpadkov.

Znak za okolje EU sloni na principu oblikovanja okolju prijaznih, »zelenih« izdelkov, ki jih ne uvrščamo med prehrabene na področju celotne Evrope, sočasno pa želi povezati vse udeležence v okviru Komisije Evropske unije za ekološko označevanje (European Union Ecolabelling Board). Gre za ključno organizacijo v EU za podeljevanje znaka za okolje EU, ki skrbi za proces dopolnjevanja obstoječih in razvijanja novih kriterijev. V okviru podeljevanja znaka za okolje EU se pojavljajo štiri skupine udeležencev: proizvajalci, trgovci, uporabniki in civilna iniciativa – okoljske organizacije. Poslanstvo znaka za okolje EU je v tem, da postane najbolj učinkovito in znano priznanje okolju prijaznih izdelkov in storitev. Namenjen je tako uporabnikom (v smislu dobrega informiranja) kot proizvajalcem, trgovcem in ponudnikom storitev (kot vabilo, da ekološke principe vključijo v svoje poslovne procese). Pri tem sta ključna dva temeljna principa:

- doseganje stalnih izboljšav na področju varstva okolja in
- zagotavljanje kredibilnosti podeljevanja znaka.

Postopek pridobitve znaka za okolje EU regulira poseben pravilnik. Vsak proizvajalec ali ponudnik lahko vloži prijavo za pridobitev znaka pri pristojnem telesu države, v kateri ima sedež. Če prodaja izdelek tudi v drugih državah, se lahko prijavi pri pristojnem telesu tudi v tisti državi.

4.2 Znak za okolje EU za turistične namestitve

Znak za okolje EU za turistične namestitve (The European Eco-label for tourist accommodation service) je od leta 2003 uradni znak Evropske unije za okolju prijazne turistične namestitvene obrate. Oblikovan je bil kot priznanje turistom in turističnim namestitvenim zmogljivostim, ki spoštujejo okolje. Leta 2004 je Evropska komisija oblikovala tudi kriterije za kampe, ki za znak za okolje EU lahko zaprosijo od leta 2005 dalje.

Znak za okolje EU za turistične namestitve bi naj predstavljal v očeh uporabnika zagotovilo za okolju prijazno delovanje, s tem pa dodano vrednost (kakovost) proizvodu ali storitvi, ki naj vpliva na odločitev turistov glede izbire izdelka ali destinacije. Podjetja, ki so pridobila znak za okolje EU, s tem uradno veljajo kot dokazljivo okolju prijazna na svojem področju.

Za znak za okolje EU za turistične namestitve lahko zaprosijo vse vrste namestitvenih zmogljivosti, vključno s hoteli, penzioni, planinskimi kočami, zasebnimi sobodajalci, turističnimi kmetijami in kampi. Gre za izdelčno skupino »turistične namestitvene storitve«, ki za določeno ceno (provizijo) ponujajo varovano prenočitveno zmogljivost v primerno opremljenih sobah. Storitve prenočitve lahko vključuje tudi ponudbo hrane, rekreacije in/ali zelene površine.

Podjetja, ki so pridobila znak za okolje EU za turistične namestitve, si prizadevajo za:

- nižje onesnaževanje zraka (povzročeno z barvami ter čistili z vsebnostjo sintetičnih topil);
- bolj varčno rabo energije in ostalih naravnih virov;
- manjše onesnaževanje okolja in okolice (odpovejo se uporabi pesticidov, gnojil itd.);
- v ponudbi prehrane uporabljajo organsko pridelano hrano.

Prednosti znaka za okolje EU za turistične namestitve so v naslednjem:

- **Simbolizira visoko kakovost in okoljevarstveno uspešnost**
Znak za okolje EU je uradno priznana in spoštovana storitvena znamka, ki temelji na strogih in zanesljivih merilih ter zagotavlja okoljevarstveno uspešnost. Je učinkovito sredstvo, ki pokaže turistom prizadevanje hotela (ali drugih namestitvenih ponudnikov) za čim bolj varovano okolje in dvig kakovosti.
- **Simbolizira ekološko učinkovitost in nižanje stroškov**
Večina okoljevarstvenih ukrepov zahteva precejšnjo angažiranost, vendar je rezultat prispevek k dodani vrednosti izdelka. Ukrepi pomagajo odkriti ekološke in ekonomske slabosti v podjetju in v nekaterih primerih povzročijo tudi zelo zanimive inovacije. Omejevanje porabe naravnih virov, energije in vode lahko pomembno zniža stroške hotela (ali podobnih ustanov).
- **Daje občutek ugodja**
Okoljevarstvena zagotovila predpostavljajo zdrava bivališča, zdravo prehrano in zdravo okolje za turiste in zaposlene. Okolju prijazne turistične namestitvene zmogljivosti uporabljajo naravne gradbene materiale, imajo nekadilska območja in ne uporabljajo nezdravih kemikalij (na primer v pralnicah in čistilnicah).
- **Vodi k izpolnjevanju pričakovanj gostov**
Okoljevarstvena zagotovila v veliki meri izpolnjujejo pričakovanja turistov, ki želijo (tudi) na potovanju prijaznost do okolja in ljudi. Ta zagotovila je potrebno še posebej izpostaviti v promociji in oglaševanju turističnih izdelkov, saj ugodno vplivajo na odločitev gostov,

da se še vrnejo, pa tudi na image destinacije. Vse več gostov želi namestitev s pozitivnimi učinki na njihovo zdravje – torej takšnih, ki so v soglasju z naravo.

- **Pomaga pri tržnem komuniciranju**

Nosilci znaka za okolje EU za namestitvene obrate so deležni naslednjih trženjskih aktivnosti:

- Upravičeni so do uporabe uradnega logotipa, ki je prisoten na vseh brošurah, letakih, oglasih in spletnih straneh;
- Prejmejo marketinški priročnik z napotki za vključitev informacij o znaku za okolje EU v pisana besedila;
- Informacije o znaku za okolje EU se pojavljajo v medijih, na turističnih prireditvah, kar vpliva na stalno dvigovanje imagea.

Znak za okolje EU za namestitvene obrate je uradno priznan v vsej Evropski uniji, tako da so trženjski učinki vseevropski. Za certificiranje je v Sloveniji pristojno Ministrstvo za okolje in prostor. Uradni dokumenti znaka za okolje EU so samo uredba (ki jo imamo tudi v slovenščini) in sklepi, ki jih izdaja Komisija EU v zvezi s tematiko. Vsa ostala obsežna dokumentacija, ki se nahaja na spletnih straneh o turizmu (v pripravo je bila vključena italijanska agencija za okolje APAT), so zgolj priporočila, ne pa tudi uradni dokumenti.

Ker gre za najbolj znan in sočasno tudi najbolj promoviran eko znak v EU, ga priporočamo tudi slovenskim podjetjem. Da bi podjetja brez nastajanja stroškov lahko presodila, ali je njihovo podjetje dovolj ekološko naravnano, da bi se lahko potegovalo za certifikat, smo pripravili v nadaljevanju preglednico za samoevaluacijo za področje ekološkega managementa. Podjetja, ki bodo dosegla dobre rezultate, se lahko prijavijo za postopek evaluacije pri ARSO in upravičeno pričakujejo, da bodo postopek certificiranja uspešno zaključila in pridobila pravico do uporabe znaka za okolje EU.

4.2.1 *Samoocenjevanje po znaku za okolje EU za turistične namestitve*

Znak za okolje EU za namestitvene obrate vsebuje 37 obveznih kriterijev, ki se delijo na 6 področij:

- **energija** (elektrika iz obnovljivih virov, premog in težka olja, električna energija za ogrevanje, učinkovitost ogrevalnih kotlov, klimatske naprave, izklapljanje gretja ali klimatske naprave, izklapljanje luči, energijsko učinkovite žarnice, časovno stikalo za savno)
- **voda** (vodni viri, pretok vode iz pip in tušev, varčevanje z vodo v kopalnicah in straniščih, koši za smeti v straniščih, splakovanje pisoarjev, puščanje, menjavanje brisač in rjuh, zalivanje rastlin in vrtov, čiščenje odpadne vode, projekti z odpadno vodo)
- **čistilna sredstva in sredstva za razkuževanje** (sredstva za razkuževanje, usposabljanje osebja glede uporabe)
- **odpadki** (ločevanje odpadkov – gostje, zaposleni; nevarni odpadki; prevoz odpadkov; izdelki za enkratno uporabo)
- **druge storitve** (prepoved kajenja v skupnih prostorih, javni prevoz)
- **splošno upravljanje** (splošno vzdrževanje in servisiranje, vzdrževanje in servisiranje ogrevalnih kotlov, določanje politike in program ukrepanja, usposabljanje osebja, informiranje gostov, podatki o porabi energije in vode, zbiranje drugih podatkov, podatki, ki so navedeni na znaku za okolje)

Poleg obveznih je navedenih še **47 neobveznih kriterijev, ki** se delijo na naslednja področja:

- **področje energije** (fotovoltaik in energija vetra, ogrevanje z obnovljivimi viri, energijska učinkovitost kotla, emisije NO_x ogrevalnega kotla, daljinsko ogrevanje, sočasna proizvodnja toplote in električne energije, toplotna črpalka, pridobivanje toplote, termoregulacija, izolacija obstoječih zgradb, klimatske naprave, samodejna izklapljanja... bioklimatska arhitektura, energijsko učinkoviti stroji... namestitve hladilnikov, samodejno ugašanje luči v sobah in zunaj);
- **področje voda** (uporaba deževnice, pretok vode iz pip in tušev, splakovanje stranišč, poraba vode v pomivalnih strojih, pralnih strojih, temperature in pretok vode iz pipe, časovna stikala za tuše);
- **področje nevarnih kemikalij** (čistilna sredstva, barve in laki za notranje prostore, odmerjanje sredstva za razkuževanje bazena, mehansko čiščenje, ekološki vrtovi);
- **področje odpadkov** (kompostiranje, pločevinke za enkratno uporabo pijač, embalaža pri zajtrku, odstranjevanje maščobe/olja, rabljeni tekstilni izdelki in pohištvo);
- **področje drugih storitev** (obveščanje in izobraževanje v zvezi z okoljem, prepoved kajenja v sobah, kolesa, povratne steklenice, papirnati izdelki, trajno blago, ekološko pridelana živila, lokalni živilski izdelki);
- **splošno upravljanje** (registracija EMAS ali ISO za turistične nastanitvene obrate, registracija v sistemu EMAS ali ISO za dobavitelje, vprašalniki o okolju, števci porabe energije in vode, dodatni okoljski ukrepi).

Skladnost poslovanja v namestitvenih kapacitetah s principi in standardi znaka za okolje EU lahko potencialni prijavitelj preveri v grobem procesu samoocenjevanja – sam ali s pomočjo svetovalca. Za vsako aktivnost v spodnjem seznamu lahko pridobi eno točko. V nadaljevanju so prikazani tudi rezultati preverjanja.

Tabela 2: Prikaz okoljskih standardov po področjih vpliva

PODROČJA EKOLOŠKEGA MANAGEMENTA	OKOLJSKI STANDARD	TOČKE
Energija		
	električno učinkovita električna oprema;	
	elektrika iz obnovljivih virov;	
	ustrezna toplotna izolacija	
	avtomatični sistem izklapljanja (luči,ogrevanja..);	
	zbiranje podatkov o porabi energije;	
Voda		
	varčevanje z vodo v kopalnicah in straniščih;	
	uporaba varčevalnih pomivalnih, pralnih strojev, ter straniščnih izplakovalnikov in podobnih;	
	prilagodljivo menjavanje brisač in rjuh;	
	ustrezno ravnanje z odpadnimi vodami;	
Usposabljanje osebja o.		
	okoljskih temah;	
	pravilnem doziranju detergentov in čistilnih sredstev;	
	učinkovitem ravnanju z odpadki, vodo, energijo in upravljanjem z ostalimi viri;	

	vzdrževanju in servisiranju opreme;	
Informacije za goste o.		
	lokalnih okoljskih danostih (kakovost vode, klima...);	
	ukrepih na področju varovanja okolja v hotelu;	
	načinih varčevanja z energijo in vodo;	
	načinu ločevanja odpadkov;	
	načinih javnega transporta;	
Ekološka nabava:		
	uporaba energetske in vodo varčne opreme;	
	uporaba izdelkov z ekološko oznako;	
	uporaba povratnih steklenic;	
	izogibanje enkratno uporabljivih materialov – pločevink, plastičnega pribora in krožnikov ...	
Nevarne kemijske snovi:		
	uporaba izdelkov z ekološko oznako pri barvanju, lakiranju in pranju;	
	varna in primerna uporaba kemičnih sredstev;	
	vodenje tekočih evidenc o porabi kemikalij.	
Odpadki		
	ločeno zbiranje odpadkov v vseh dejavnostih;	
	okolju prijazno odstranjevanje nevarnih odpadkov;	
	zbiranje podatkov o odpadkih, nevarnih odpadkih, kemikalijah;	
Ostalo:		
	v namestitvenem obratu je kajenje samo delno dovoljeno;	
	pridobili smo nacionalni znak za okolje;	
	pri gradnji in obnovi so upoštevana načela bioklimatske arhitekture;	
	nabava živil pri lokalnih proizvajalcih in bio kmetijah;	
	uporaba električne energije iz obnovljivih virov;	
	uporaba toplotnih črpalk, različnih ogrevalnih režimov, rekuperacije ogrevanja;	
	uporaba deževnice in recikliranih odpadnih voda;	
	standard emas ali iso 14001.	
SKUPAJ	DOSEŽENO ŠTEVILO TOČK	

Vrednotenje - določitev vrednosti:

- **Manj kot 9 točk**

Imate malo možnosti za pridobitev znaka za okolje EU. Pot za pridobitev znaka za okolje EU lahko skrajšate s proučevanjem primerov dobre prakse ter z informiranjem o kriterijih znaka za okolje EU. Svetujemo pogovor s strokovnjakom pri ARSO.

- **Od 10 do 20 točk**

Ste na pravi poti, da pridobite znak za okolje EU. Predlagamo, da si priskrbite katalog s kompletom vseh 84 obveznih in neobveznih kriterijev. Pristojno telo vam bo namenilo ustrezno podporo.

- **Od 21 do 30 točk**

Znak za okolje EU je pravo orodje, s katerim boste gostom pokazali svojo okoljsko naravnost. Svetujemo, da se oglasite se pri ARSO in se dogovorite za začetek postopka certificiranja.

4.2.2 Proces prijave za znak za okolje EU za turistične namestitve

Tabel 3: Prijava in pogoji prijave

Logotip znaka za okolje EU

Znak za okolje EU je prostovoljna okoljevarstvena shema. Pravico pridobitve in uporabe znaka imajo vsi subjekti, ki ponujajo turistično nastanitvene zmogljivosti v Republiki Sloveniji in izpolnjujejo minimalne predpisane kriterije iz seznama kriterijev v okviru pravil, ki veljajo za evropski okoljski znak za turistično nastanitvene zmogljivosti.

Shematski prikaz postopka podeljevanja znaka za okolje EU za namestitvene obrate

Pristojno telo (Competent body), odgovorno za certificiranje in podeljevanje znaka za okolje EU za namestitvene zmogljivosti na področju Republike Slovenije, je **Agencija RS za okolje (ARSO)** v okviru Ministrstva za okolje in prostor.

Ministrstvo za okolje in prostor RS
Dunajska 48
SI-1000 Ljubljana
Slovenija

Dr. Samo Kopač
Direktorat za okolje
Sektor za preprečevanje
onesnaževanja okolja

tel: +386 1 478 7302
fax: +386 1 478 7425
samo.kopac@gov.si

Pristojno telo zagotavlja:

- strokovno in kompetentno preverjanje izpolnjevanja predpisanih kriterijev in izdajanje certifikata – znaka za okolje EU za turistične namestitve;
- vodenje registra prejemnikov znaka za okolje EU za turistične namestitve;

- sklepanje pogodb s prejemniki oziroma nosilci znaka za okolje EU za turistične namestitve;
- organiziranje izvajanja monitoringa za prejemnike oziroma nosilce znaka za okolje EU za turistične namestitve;
- obnavljanje znaka in podaljševanje pogodb.

Prijavitelj mora pristojnemu telesu posredovati natančno dokumentacijo, ki dokazuje, kako uresničuje tehnična merila. Verifikacijski dokumenti so deklaracije (izjave) in ostali pomembni dokumenti, ki jih podpišejo usposobljeni strokovnjaki. Če prošnja ustreza zahtevam pristojno telo po plačilu registracijskega postopka podeli prijavitelju znak za okolje EU, s čemer le-ta pridobi pravico do uporabe logotipa znaka za okolje EU. Upravičen je do uporabe pri komuniciranju (sporočila za javnost, oglasi, brošure) in tako, da znak namesti na pročelje objekta.

Postopek podeljevanja znaka poteka v Sloveniji skladno z Zakonom o splošnem upravnem postopku. Agencija RS za okolje vodi postopek skladno z zakonom in izbere zunanje presojevalce (lahko tudi iz tujine) – ti dokumentacijo pregledajo in predlagajo (ali ne) podelitev znaka za okolje EU za namestitvene obrate. Znak za okolje EU se ne more podeliti samo za del oz. posamezno področje dela, ali v stopnjah in podobno.

Prijavni obrazec (vloga za pridobitev znaka za okolje EU)

Postopek pridobivanja znaka za okolje EU sestavljajo naslednje aktivnosti:

- vzpostavljanje stika s pristojnim telesom in najava prijave;
 - samoocenjevanje in predhodno preverjanje izpolnjevanja vloge, lahko tudi s pomočjo neodvisnega svetovalca;
 - izpolnjevanje prijavnih obrazcev – formularjev, ter pridobivanje potrebnih certifikatov, dokumentov in listin, s katerimi prijavitelj dokazuje izpolnjevanje kriterijev;
 - prijava pristojnemu telesu in plačilo pristojbine;
-
- postopek verifikacije: izbira neodvisnega presojevalca, preverjanje dokazil, dodatna dokumentacija, ogled pri prijavitelju;
 - podelitev znaka vlagatelju prijave z uradno registracijo,
 - pridobitev pravice za uporabo logotipa znaka za okolje EU;
 - vsakoletno pošiljanje informacij pristojnemu telesu (ARSO); plačilo letne uporabnine za znak za okolje EU.

Svetovalci in njihova vloga v procesu pridobitve znaka za okolje EU

Prijavitelj, ki želi pridobiti znak za okolje EU, lahko na svoje stroške pridobi pomoč neodvisnega svetovalca, ki opravi preliminarno presojo izpolnjevanja pogojev – pogosto opozori prijavitelja na področja, kjer bo potrebno stanje izpopolniti. Preliminarno presojo ali samoocenjevanje lahko izdela prijavitelj tudi sam (glej točko 3 tega priročnika).

Postopek ocenjevanja – preverjanje izvajanja kriterijev v namestitvenem obratu za pridobitev znaka za okolje EU

ARSO na temelju prijavnega obrazca izda strokovno neodvisno oceno o izpolnjevanju vseh obveznih kriterijev in ugotovi število točk pri izpolnjevanju neobveznih kriterijev. Na temelju skupne ocene sprejme odločitev o podelitvi znaka za okolje EU za namestitvene objekte in s tem ustreznega certifikata. Minimalno število točk iz neobveznih kriterijev, ki jih mora doseči prijavitelj, je 16,5 točk. Obstoječi kriteriji znaka za okolje EU za namestitvene objekte veljajo od 1. maja 2003 do predvidoma 30. aprila 2007. Po informacijah ARSO bo Komisija

Evropske unije sedanjim kriterijem podaljšala veljavnost, saj niso v pripravi prenovljeni kriteriji. Če bi do prenove prišlo, lahko nosilec znaka obnovi pogodbo po enostavnem postopku. V njej prijavitelj podpiše izjavo in dokaže z ustrezno dokumentacijo, da izpolnjuje tudi dopolnjene kriterije.

Pogodba – in podelitev pravice in obveznosti pri uporabi znaka za okolje EU

Prijavitelji, ki izpolnjujejo vse obvezne kriterije in obenem dosežejo potrebno minimalno število točk pri neobveznih kriterijih, pridobijo pravico do uporabe znaka za okolje EU. Pristojno telo sklene s prijaviteljem pogodbo o uporabi znaka za okolje EU.

4.2.3 Stroški prijave in letne uporabe

Stroški pridobitve znaka za okolje oz. enkratni vstopni stroški, ki jih prijavitelj plača v pri prijavi, znašajo 300 EUR (stanje december 2006). Osnovni stroški prijave se lahko znižajo za 75 odstotkov za mikro-podjetja (do 10 zaposlenih) in planinske kočice. Za mala in srednja podjetja se stroški prijave znižajo za 25 odstotkov.

Prijavitelj plača vstopno pristojbino na temelju računa, ki mu ga izstavi ARSO.

Tabela 1: Struktura stroškov pridobitve in uporabe znaka za okolje EU

	Minimum	Maximum	Popusti – 1
Prijavnina - proces prijave	EUR 300	EUR 1300	25odstotkov za SME's in za prijavitelje iz držav v razvoju
	Minimum	Maximum	Popusti – 2
Letna uporaba EU znaka za okolje: 0,15 % letnega obsega prodaje izdelka ali storitev znotraj EU	EUR 500 po izdelčni skupini na prijavitelja	EUR 25.000 po izdelčni skupini na prijavitelja	- 25 % za MSP in za prijavitelje iz držav v razvoju: - 15 odstotkov za podjetja, ki imajo registriran EMAS ali so certificirana za ISO standard 14001

V primeru, da je prijavitelj pridobil certifikat – znak za okolje EU, plačuje letne stroške vzdrževanja znaka, ki so odvisni od letnega obsega prodaje. Letni stroški uporabe se obračunavajo od trenutka, ko je bil znak za okolje EU podeljen. Znašajo 0,15 % letnega obsega prodaje – tega izračunamo tako, da pomnožimo povprečno doseženo ceno nočitve s številom doseženih nočitev v enem letu.

4.2.4 Tehnični kriteriji

Obvezni tehnični kriteriji

Podjetje mora izpolniti vse norme iz tega poglavja.

Energija

1. Električna iz obnovljivih virov

Vsaj 22 % električne energije mora prihajati iz obnovljivih energijskih virov, kakor so opredeljeni v Direktivi 2001/77/ES Evropskega parlamenta (glej vire). To merilo velja samo za turistične nastanitve, ki imajo dostop do energije, proizvedene iz obnovljivih virov.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj priskrbi izjavo dobavitelja električne energije (ali pogodbo z njim), iz katere je razvidna vrsta obnovljivega vira energije/obnovljivih virov energije, odstotek dobavljene električne energije, ki izvira iz obnovljivih virov energije in podatek o najvišjem možnem odstotku, ki ga je mogoče dobaviti. V skladu z Direktivo 2001/77/ES obnovljivi viri energije pomenijo obnovljive vire energije, ki niso fosilni (veter, sončna energija, geotermalna energija, plimovanje, vodna energija, biomasa, odlagališčni plin, plin iz obratov za čiščenje odpadkov in bioplina).

2. Premog in težka olja

Težka olja z vsebnostjo žvepla, ki je večja od 0,2 %, in premog se ne smejo uporabljati kot vir energije. To merilo velja za turistične nastanitve, ki imajo neodvisen sistem ogrevanja.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila, v kateri navede vrsto virov energije, ki jih uporablja.

3. Električna energija za ogrevanje

Vsaj 22 % električne energije za ogrevanje sob in sanitarne tople vode mora izvirati iz obnovljivih virov energije, kakor je opredeljeno v Direktivi 2001/77/ES. To merilo velja samo za turistične nastanitve, ki imajo neodvisen sistem ogrevanja z električno energijo in dostop do trga, ki ponuja električno energijo, proizvedeno iz obnovljivih virov.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila, v kateri navede vrsto in količino virov energije, ki jih uporablja za ogrevanje, skupaj z dokumentacijo o ogrevalnih kotlih (grelnikih), če jih uporablja.

4. Učinkovitost ogrevalnih kotlov

Učinkovitost katerega koli novega ogrevalnega kotla (grelnika), kupljenega v obdobju veljavnosti podeljenega znaka za okolje, mora biti vsaj 90 %, izmerjena v skladu z Direktivo Sveta 92/42/EGS (1992) o zahtevanih izkoristkih novih toplovodnih kotlov na tekoča ali plinasta goriva ali v skladu z ustreznimi normativi in predpisi za tiste toplovodne kotle, ki jih navedena direktiva ne zajema. Toplovodni kotli na tekoča ali plinasta goriva, opredeljena v Direktivi 92/42/EGS, morajo biti v skladu s standardi učinkovitosti, navedenimi v Direktivi. Učinkovitost ogrevalnih kotlov, izključenih iz področja uporabe Direktive 92/42/EGS, je v skladu z navodili proizvajalca in z nacionalno in lokalno zakonodajo o učinkovitosti.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj priskrbi tehnično poročilo od oseb, odgovornih za prodajo in/ali vzdrževanje ogrevalnega kotla, iz katerega je razvidna učinkovitost. Direktiva 92/41/ES opredeljuje izkoristek (izražen v %) kot razmerje med grelno izhodno močjo, ki se prenese na vodo v kotlu, in proizvodnjo neto kalorične vrednosti pri stalnem pritisku goriva, ter porabo, izraženo kot količino goriva na časovno enoto.

Člen 3 Direktive 92/42/EGS izključuje iz področja uporabe Direktive naslednje ogrevalne kotle: toplovodne kotle, ki lahko uporabljajo različna goriva, vključno s trdnimi gorivi; opremo za sprotno pripravo tople vode; ogrevalne kotle, namenjene uporabi goriv, katerih lastnosti se precej razlikujejo od tekočih in plinastih goriv, ki so običajno na trgu (odpadni industrijski plin, bioplin itd.); kuhalniki in naprave, namenjene predvsem segrevanju

prostorov, kjer se nahajajo, in katerih pomožna funkcija je preskrba s toplo vodo za centralno ogrevanje in sanitarno toplo vodo.

5. Klimatske naprave

Vse klimatske naprave, kupljene v obdobju veljavnosti podeljenega znaka za okolje, morajo imeti energijsko učinkovitost vsaj razreda B, kakor je določeno v Direktivi Komisije 2002/31/ES (2002) o izvajanju Direktive Sveta 92/75/EGS v zvezi z energijskim označevanjem gospodinjskih klimatskih naprav, ali imeti ustrezno energijsko učinkovitost. To merilo ne velja za klimatske naprave, ki lahko uporabljajo tudi druge vire energije, za naprave zrak-voda ali voda-voda, ali za naprave z močjo (močjo hlajenja) večjo od 12 kW.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj priskrbi tehnično poročilo od tehnikov, odgovornih za namestitve, prodajo in/ali vzdrževanje klimatske naprave.

6. Izolacija oken

Vsa okna v sobah morajo imeti ustrezno visoko stopnjo toplotne izolacije v skladu z lokalno klimo in zagotavljati ustrezno stopnjo zvočne izolacije.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži lastno izjavo, ali izjavo tehnika, iz katere je razvidno izpolnjevanje tega merila.

7. Izklapljanje gretja ali klimatske naprave

Če se gretje in/ali klimatska naprava ne izklopi samodejno, ko so okna odprta, je treba poskrbeti za lahko dostopne informacije, ki opominjo gosta, naj zapre okno (okna), kadar je vklopljeno gretje ali klimatska naprava. To merilo velja za turistične nastanitve, ki imajo ogrevanje in/ali klimatske naprave.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj z besedilom informacij za goste (če je primerno).

8. Izklapljanje luči

Če se luč (luči) v sobi ne izklaplja samodejno, je treba poskrbeti za lahko dostopne informacije, ki prosijo goste, naj izklaplja luči, ko zapustijo sobo.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj z načinom obveščanja.

9. Energijsko učinkovite žarnice

(a) V enem letu od datuma vloge mora imeti vsaj 60 % vseh žarnic v nastanitvi energijsko učinkovitost razreda A, kakor je opredeljeno v Direktivi Komisije 98/11/ES (1998) o izvajanju Direktive Sveta 92/75/EGS v zvezi z energijskim označevanjem gospodinjskih svetilk z energijskimi nalepkami. To ne velja za žarnice, katerih fizične lastnosti ne dovoljujejo zamenjave z žarnicami, ki varčujejo z energijo.

(b) V enem letu od datuma vloge mora imeti vsaj 80 % žarnic, ki se nahajajo na takšnih mestih, da bodo verjetno vklopljene več kot pet ur na dan, energijsko učinkovitost razreda A, kakor je opredeljeno v Direktivi 98/11/ES. To ne velja za žarnice, katerih fizične lastnosti ne dovoljujejo zamenjave žarnicami, ki varčujejo z energijo.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju obeh delov tega merila, v kateri navede tudi razred energijske učinkovitosti različnih žarnic, ki jih uporablja.

10. Časovno stikalo za savne

Vse savne morajo imeti časovno stikalo.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj priskrbi tehnično poročilo od tehnikov, odgovornih za namestitve in/ali vzdrževanje teh sistemov.

Voda

11. Vodni viri

Nastanitveni obrat mora biti pripravljen zamenjati trenutni vodni vir z drugim (npr. voda iz glavnega vodovodnega omrežja, površinska voda), če študije načrta o varstvu lokalnih voda kažejo, da ima uporaba trenutnega vodnega vira velik vpliv na okolje. To merilo velja samo, če turistični nastanitveni obrat vode ne dobiva iz glavnega vodovodnega omrežja.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o zgoraj navedenem skupaj z ustrezno dokumentacijo, ki vključuje rezultate študij načrta o varstvu lokalnih voda (če obstajajo), podatke o potrebnih ukrepih ter dokumentacijo o preteklih ukrepih v zvezi s tem.

12. Pretok vode iz pip in tušev

Pretok vode iz pip in tušev ne sme presegati 12 litrov na minuto.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj z razlago, in ustrezno dokumentacijo, kako nastanitveni obrat izpolnjuje to merilo.

13. Varčevanje z vodo v kopalnicah in straniščih

V kopalnicah in straniščih je treba poskrbeti za ustrezno informiranje gostov o tem, kako lahko pomagajo varčevati z vodo.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj z ustreznimi informacijami, namenjenimi gostom.

14. Koši za smeti v straniščih

V vsakem stranišču mora biti ustrezen koš za smeti, goste pa je potrebno prositi, naj za ustrezne odpadke uporabljajo koš za smeti namesto stranišča.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj z ustreznimi informacijami, namenjenimi gostom.

15. Splakovanje pisoarjev

Pisoarji morajo imeti samodejno ali ročno splakovanje, pri čemer se ne splakuje več kot pet pisoarjev skupaj.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj z ustrezno dokumentacijo o nameščenih pisoarjih.

16. Puščanje

Osebe mora biti usposobljeno, da vsak dan preveri, ali kje prihaja do vidnega puščanja in da po potrebi ukrepa. Goste je treba prositi, da o kakršnem koli puščanju obvestijo osebje.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj z ustrezno dokumentacijo o temah, ki jih zajema usposabljanje ter kopijo informacij, namenjenih gostom.

17. Menjanje brisač in rjuh

Goste se obvesti o okoljski politiki turističnega obrata, po kateri se rjuhe in brisače zamenja ali na njihovo željo, sicer pa avtomatično enkrat tedensko pri nastanitvi nižje kategorije in dvakrat tedensko pri višji kategoriji.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj z ustrezno dokumentacijo, iz katere je razvidno, kako so gostje o tem obveščeni.

18. Zalivanje rastlin in vrtov

Rože in vrtove se mora zalivati preden postane sonce premočno ali po sončnem zahodu.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila.

19. Čiščenje odpadne vode

Vso odpadno vodo je treba očistiti. Če povezava do lokalne čistilne naprave ni mogoča, mora imeti turistični obrat lasten sistem čiščenja, ki je v skladu z zahtevami ustrezne lokalne, državne ali evropske zakonodaje.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj z dokumentacijo o povezavi z lokalno čistilno napravo oziroma o lastnem sistemu čiščenja odpadne vode.

20. Načrti v zvezi z odpadno vodo

Obrat mora zaprositi lokalno upravo za njihov načrt v zvezi z odpadno vodo; če takšen načrt obstoja, se mora prenočišče ravnati v skladu z njim.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži pismo lokalni upravi za odpadno vodo, v kateri prosi za lokalni načrt v zvezi z odpadno vodo, in odgovor, ki ga je prejel. Če tak načrt obstaja, vlagatelj predloži dokumentacijo o ukrepih, ki jih izvaja, da bi ravnal v skladu s tem načrtom.

Čistilna sredstva in sredstva za razkuževanje

21. Sredstva za razkuževanje

Sredstva za razkuževanje se morajo uporabljati samo, kadar je to potrebno, da bi ravnali v skladu z pravnim redom na področju higiene.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj s podatki o tem, kje in kdaj se uporabljajo sredstva za razkuževanje.

22. Usposabljanje osebja glede uporabe čistilnih sredstev in sredstev za razkuževanje

Osebje mora biti usposobljeno za to, da ne preseže priporočene količine čistilnih sredstev in sredstev za razkuževanje, navedene na embalaži.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj s podatki o ustreznem usposabljanju.

Odpadki

23. Ločevanje odpadkov s strani gostov

Namestiti se morajo ustrezne posode, ki omogočijo gostom, da ločijo odpadke v skladu z lokalnimi ali državnimi sistemi. V sobah morajo biti dosegljive jasne informacije in prošnja gostom, kako naj odpadke ločujejo.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj s podatki o posodah in kopijo oznak/informacij.

24. Nevarni odpadki

Osebe mora ločevati nevarne odpadke, navedene v Odločbi Komisije 2000/532/ES (2000) o nadomestitvi Odločbe 94/3/ES o oblikovanju seznama odpadkov skladno s členom 1(a) Direktive Sveta 75/442/EGS o odpadkih in Odločbe Sveta 94/904/ES o oblikovanju seznama nevarnih odpadkov skladno s členom 1(4) Direktive Sveta 91/689/EGS o nevarnih odpadkih in kasnejših spremembah Odločbe, za katera je potrebno poiskati ustrezna odlagališča. V to so vključeni tudi računalniška tinta, črnila, oprema za hlajenje, baterije in farmacevtski izdelki. Če lokalna oblast ne zagotovi odlagališč nevarnih odpadkov, vlagatelj vsako leto predloži izjavo lokalne oblasti, da sistem odlaganja nevarnih odpadkov ne obstaja.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj s seznamom nevarnih odpadkov turistične nastanitve in podatke o načinu obdelave, ločevanja, zbiranja in odlaganja teh odpadkov ter kopije ustreznih pogodb s tretjimi partnerji. Kjer je to primerno, vlagatelj vsako leto predloži ustrezno izjavo lokalne oblasti.

25. Ločevanje odpadkov

Osebe mora ločevati odpadke v kategorije, ki jih lahko lokalni ali državni obrati za ravnanje z odpadki obdelujejo posebej. Če lokalna uprava ne nudi ločenega zbiranja in/ali odlaganja odpadkov, ji mora obrat poslati pismo, v katerem izrazi svojo pripravljenost, da bi ločevalo odpadke, in izraziti svojo zaskrbljenost zaradi tega, ker ločeno zbiranje in/ali odlaganje odpadkov ni na voljo. Prošnja lokalnim oblastem, naj zagotovijo ločeno zbiranje in/ali ločevanje odpadkov, se pošlje enkrat na leto.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila, iz katere so razvidne različne kategorije odpadkov, ki jih lokalne oblasti sprejemajo, postopki za zbiranje, ločevanje, obdelavo in odlaganje teh kategorij v turistični nastanitvi ter/ali ustrezne pogodbe z zasebnimi podjetji. Kjer je to primerno, vlagatelj vsako leto predloži ustrezno izjavo lokalni oblasti.

26. Prevoz odpadkov

Če lokalne oblasti, odgovorne za ravnanje z odpadki, ne zbirajo odpadkov pri turističnem obratu ali blizu njega, mora slednji zagotoviti njihov prevoz do čim bližjega ustreznega kraja.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila, iz katere so razvidni ustrezni kraji, ureditev prevoza in razdalje, za katere gre.

27. Izdelki za enkratno uporabo

V sobah in restavracijah se ne smejo uporabljati naslednji izdelki za enkratno uporabo, razen če tako zahteva zakonodaja:

- kozmetika za enkratno uporabo (na primer šampon, milo, pokrivala za tuširanje, itd.),

- skodelice, krožniki in pribor.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila, v kateri so navedeni izdelki za enkratno uporabo, ki se uporabljajo, in zakonodaja, ki to zahteva.

Druge storitve

28. Prepoved kajenja v skupnih prostorih

V vseh skupnih prostorih mora biti na voljo tudi nekadilski oddelek.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila.

29. Javni prevoz

Poskrbeti je treba, da imajo goste in osebje lahek dostop do informacij o tem, kako s sredstvi javnega prevoza priti do nastanitvenega obrata in drugih lokalnih ciljev. Če ustrezno sredstvo javnega prevoza ne obstaja, je treba poskrbeti za informacije o drugih okolju prijaznih prevoznih sredstvih.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj s kopijami informacij, ki so na voljo.

Splošno upravljanje

Vlagatelji, katerih sistem okoljskega ravnanja je registriran v skladu z Uredbo EMAS ali certificiran v skladu z ISO 14001, avtomatično izpolnjujejo spodaj navedena obvezna merila splošnega upravljanja. V tem primeru je način za preverjanje izpolnjevanja teh obveznih meril upravljanja registracija EMAS ali certifikat ISO 14001.

30. Splošno vzdrževanje in servisiranje

Vsa oprema, ki se uporablja za zagotavljanje turistične nastanitvene storitve, se mora servisirati in vzdrževati v skladu z zakonodajo; delo mora opraviti samo kvalificirano osebje. Za opremo, vključeno v tem merilu, mora imeti upravnik nastanitvenega obrata pisno izjavo tehnika o pogostosti vzdrževalnih pregledov, ki jo zahteva zakonodaja.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj s seznamom opreme in oseb/podjetij, ki opravljajo vzdrževanje.

31. Vzdrževanje in servisiranje ogrevalnih kotlov

(a) Vzdrževanje in servisiranje ogrevalnih kotlov morajo ustrezno kvalificirani strokovnjaki opraviti vsaj enkrat na leto (ali pogosteje, če tako zahteva zakonodaja ali če se pokaže potreba po tem), v skladu s standardi CEI in državnimi standardi, kjer veljajo, ali v skladu z navodili proizvajalca.

(b) Enkrat letno se opravi preverjanje, ali so stopnje učinkovitosti, opredeljene v Direktivi 92/42/EGS, v državni zakonodaji ali v navedbah proizvajalca dosežene in ali so emisije v zakonsko določenih mejah.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju obeh delov tega merila skupaj z opisom ogrevalnih kotlov in njihovega vzdrževalnega programa ter podatki o osebah/podjetjih, ki opravljajo vzdrževanje ter o tem, kaj se preveri v teku vzdrževanja.

32. Določanje politike in program ukrepanja

Vodstvo mora imeti okoljsko politiko in pripraviti enostavno izjavo o okoljski politiki ter natančen program ukrepanja, s katerim zagotovi izvajanje okoljske politike. Program ukrepanja opredeli cilje okoljske učinkovitosti v zvezi z energijo, vodo, kemikalijami in odpadki, ki se določijo vsaki dve leti, pri čemer se upoštevajo neobvezna merila. Vodstvo določi osebo, ki bo opravljala vlogo predstavnika vodstva nastanitve za okolje in ki bo odgovorna za izvajanje potrebnih ukrepov in doseganje ciljev. Goste se prosi za pripombe in pritožbe, ki se morajo upoštevati.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj s kopijo okoljske politike, izjavo o politiki, programom ukrepanja ter postopki za upoštevanje mnenj gostov.

33. Usposabljanje osebja

Nastanitveni obrat poskrbi za informiranje in usposabljanje osebja ter tudi za pisne postopke ali priročnike, da bi zagotovili uresničevanje okoljskih ukrepov in dvigovanje zavesti o okolju prijaznem obnašanju. Vsemu novemu osebju se v roku štirih tednov od začetka zaposlitve zagotovi ustrezno usposabljanje, celotnemu osebju pa vsaj enkrat na leto.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj s podatki o programu usposabljanja, vsebini tega programa in o tem, katero osebje je opravilo katero usposabljanje in kdaj.

34. Informiranje gostov

Turistični nastanitveni obrat gostom zagotovi informacije, vključno z udeleženci konferenc, o svoji okoljski politiki, sprejetimi ukrepi in znaku EU za okolje. Informacije se gostom dajo na recepciji, vidna pa morajo biti obvestila, ki goste prosijo, naj podpirajo okoljske cilje, predvsem v njihovih sobah.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj s kopijami informacij in obvestil, ki se zagotovijo gostom.

35. Podatki o porabi energije in vode

Turistični nastanitveni obrat mora imeti urejene postopke zbiranja in spremljanja podatkov o celotni porabi energije (kWh), porabi električne energije (kWh), energije, porabljene za ogrevanje (kWh), in porabe vode (v litrih). Podatki se zbirajo ob vsakem prejetem računu ali vsaj vsake tri mesece in morajo biti izraženi tudi kot poraba na nočitev in na m² zaprtega prostora. Nastanitveni obrat enkrat letno sporoči rezultate pristojnemu organu, ki je ocenil vlogo.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj z opisom postopkov. Vlagatelj v vlogi navede podatke o zgoraj naštetih porabah za vsaj prejšnje tri mesece (če so že na voljo), potem pa vsako leto zagotovi te podatke za prejšnje leto.

36. Zbiranje drugih podatkov

Turistični nastanitveni obrat mora imeti urejene podatke o postopkih zbiranja in spremljanja podatkov o porabi kemikalij (v gramih suhe snovi) in količini odpadkov (v litrih in/ali kilogramih nesortiranih odpadkov). Podatki se zbirajo vsaj vsakih šest mesecev in morajo biti

izraženi tudi kot poraba in količina odpadkov na nočitev in na m² zaprtega prostora. Nastanitveni obrat enkrat na leto sporoči rezultate pristojnemu organu, ki je ocenil vlogo.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj z opisom postopkov. Vlagatelj v vlogi navede podatke o zgoraj naštetih porabah za vsaj prejšnjih šest mesecev (če so že na voljo), potem pa vsako leto zagotovi te podatke za prejšnje leto. Vlagatelj opredeli storitve, ki jih nudi, in navede, ali se perilo pere v prostorih nastanitve.

37. Podatki, ki so navedeni na znaku za okolje

Okence 2 znaka za okolje vsebuje naslednje besedilo:

- sprejeti ukrepi za varčevanje energije in vode,
- sprejeti ukrepi za zmanjševanje količine odpadkov,
- splošne okoljske izboljšave.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži vzorec, kako bo namestil znak, skupaj z izjavo o izpolnjevanju tega merila.

Neobvezni tehnični kriteriji

Vsako neobvezno merilo je točkovano. Turistični nastanitveni obrat mora doseči najmanj 16,5 točk. Število zahtevanih točk se poveša za 1 točko za vsako od naslednjih treh dodatnih storitev, ki jih ponuja, upravlja ali pa je njihov lastnik turistični nastanitveni obrat: prehrabene storitve, fitnes dejavnosti, zelene površine.

Prehrabene storitve vključujejo zajtrk. Fitnes dejavnosti vključujejo savne, bazene in vse druge podobne storitve, ki se nahajajo v prostorih nastanitve. Zelene površine vključujejo parke in vrtove, ki so na voljo gostom.

Energija

38. Fotovoltaično pridobivanje električne energije ali pridobivanje električne energije s pomočjo vetra (2 točki)

Turistična nastanitev ima fotovoltaičen sistem ali pridobivati električno energijo s pomočjo vetra, s katerim pokrije vsaj 20 % celotne porabe električne energije na leto.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj z dokumentacijo o fotovoltaičnem sistemu ali sistemu na veter in podatke o tem, koliko električne energije s tem sistemom potencialno in dejansko pridobi.

39. Ogrevanje s pomočjo obnovljivih virov (1,5 točke)

Vsaj 50 % vse električne energije, porabljene za ogrevanje sob ali sanitarne tople vode, izvira iz obnovljivih virov energije.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj s podatki o energiji, porabljeni za ogrevanje sob in vode, ter dokumentacijo, iz katere je razvidno, da vsaj 50 % te energije prihaja iz obnovljivih virov energije.

40. Energijska učinkovitost ogrevalnega kotla (1 točka)

Turistična nastanitev ima ogrevalni kotel s štirimi zvezdicami, kakor je opredeljeno v členu 6 Direktive 92/42/ES.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj s poročilom tehnikov, odgovornih za prodajo in/ali vzdrževanje ogrevalnega kotla.

41. Emisije NOx ogrevalnega kotla (1,5 točke)

Ogrevalni kotel spada v razred 5 po standardu EN 297 prA3, ki ureja emisije NOx; emisija ogrevalnega kotla mora biti manjša kot 70 mg NOx/kWh.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj s poročilom tehnikov, odgovornih za prodajo in/ali vzdrževanje ogrevalnega kotla.

42. Daljinsko ogrevanje (1 točka)

Turistična nastanitev se ogreva s pomočjo daljinskega ogrevanja.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj z dokumentacijo, iz katere je razvidna priključitev na daljinsko ogrevanje.

43. Sočasna proizvodnja toplote in električne energije (1,5 točke)

Vso električno energijo in ogrevanje nastanitve zagotovi obrat za sočasno proizvodnjo toplote in električne energije.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj z dokumentacijo o obratu za sočasno proizvodnjo toplote in električne energije.

44. Toplotna črpalka (1,5 točke)

Turistična nastanitev ima toplotno črpalko, ki zagotavlja ogrevanje in/ali klimatiziranje.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj z dokumentacijo o toplotni črpalki.

45. Pridobivanje toplote (2 točki)

Turistična nastanitev ima sistem za pridobivanje toplote za 1 (1 točka) ali 2 (2 točki) od naslednjih kategorij: hladilni sistemi, ventilatorji, pralni stroji, pomivalni stroji, bazen (bazeni), sanitarna odpadna voda.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj z dokumentacijo o sistemih za pridobivanje toplote.

46. Termoregulacija (1,5 točke)

Temperatura se v vsaki sobi regulira posebej.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila skupaj z dokumentacijo o termoregulacijskih sistemih.

47. Izolacija obstoječih zgradb (2 točki)

Zgradba je izolirana bolje od minimalnih nacionalnih zahtev, da bi zagotovili občutno znižanje porabe energije.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo ustreznega energijskega tehnika o izpolnjevanju tega merila skupaj z ustrežno dokumentacijo o izolaciji in minimalnih nacionalnih zahtevah.

48. Klimatske naprave (1,5 točke)

Klimatska naprava po energijski učinkovitosti spada v razred A, kakor je določeno v Direktivi Komisije 2002/31/ES z dne 22. marca 2002 o izvajanju Direktive Sveta 92/75/EGS v zvezi z energijskim označevanjem gospodinjskih klimatskih naprav, ali pa ima ustrežno energijsko učinkovitost. To merilo ne velja za naprave, ki lahko uporabljajo tudi druge vire energije, za naprave zrak-voda ali voda-voda, ali za naprave z močjo (močjo hlajenja), večjo od 12 kW.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj priskrbi tehnično poročilo od tehnikov, odgovornih za namestitve, prodajo in/ali vzdrževanje klimatske naprave.

49. Samodejno izklapljanje klimatskih naprav (1 točka)

Nameščen je samodejni sistem za izklapljanje klimatskih naprav, ko so okna odprta.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj priskrbi tehnično poročilo od tehnikov, odgovornih za namestitve, prodajo in/ali vzdrževanje klimatske naprave.

50. Bioklimatska arhitektura (2 točki)

Turistična nastanitev je zgrajena v skladu z načeli bioklimatske arhitekture.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži natančno razlago, kako nastanitev izpolnjuje to merilo, skupaj z ustrežno dokumentacijo.

51. Energijsko učinkoviti hladilniki (1 točka), pomivalni stroji (1 točka), pralni stroji (1 točka) in pisarniška oprema (1 točka)

(a) (1 točka): Vsi gospodinjski hladilniki po učinkovitosti spadajo v razred A v skladu z Direktivo Komisije 94/2/ES(1994) o izvajanju Direktive Sveta 92/75/EGS glede podajanja energetskih značilnosti gospodinjskih električnih hladilnikov, zamrzovalnikov in njihovih kombinacij, vsi mini hladilniki pa morajo spadati vsaj v razred C.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži dokumentacijo, iz katere je razviden energijski razred vseh hladilnikov in mini hladilnikov, ter katerim hladilnikom je bil podeljen znak za okolje.

(b) (1 točka): Vsi gospodinjski pomivalni stroji po energijski učinkovitosti spadajo v razred A, kakor je določeno v Direktivi Komisije 97/17/ES z dne 16. aprila 1997 o izvajanju Direktive Sveta 92/75/EGS o energijskem označevanju gospodinjskih pomivalnih strojev.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži dokumentacijo, iz katere je razviden energijski razred vseh pomivalnih strojev, ter katerim pomivalnim strojem je bil podeljen znak za okolje.

Opomba: pomivalnim strojem, ki jih Direktiva 97/17/ES ne zajema (npr. industrijski pomivalni stroji), ni treba izpolnjevati tega pogoja.

(c) (1 točka): Vsi gospodinjski pralni stroji po energijski učinkovitosti spadajo v razred A, kakor je določeno v Direktivi Komisije 95/12/ES (1995) o izvajanju Direktive Sveta 92/75/EGS o energijskem označevanju gospodinjskih pralnih strojev.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži dokumentacijo, iz katere je razviden energijski razred vseh pralnih strojev, ter katerim pralnim strojem je bil podeljen znak za okolje.

Opomba: pralnim strojem, ki jih Direktiva 95/12/ES ne zajema (npr. industrijski pralni stroji), ni treba izpolnjevati tega pogoja.

(d) (1 točka): Vsaj 80 % pisarniške opreme (osebni računalniki, monitorji, faksi, tiskalniki, skenerji, fotokopirni stroji) izpolnjuje merila za "energy star", kakor je določeno v Uredbi (ES) št. 2422/2001 Evropskega parlamenta in Sveta (2001) o programu Skupnosti za označevanje energetske učinkovitosti pisarniške opreme.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži dokumentacijo, iz katere je razvidno, da pisarniška oprema izpolnjuje merila za "energy star", in/ali, katerim osebnim in prenosnim računalnikom je bil podeljen znak za okolje.

52. Namestitev hladilnikov (1 točka)

Kuhinjski hladilnik (hladilniki) se namesti in uporablja v skladu z načeli varčevanja z energijo.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podrobno razlago o tem, kako nastanitev izpolnjuje to merilo.

53. Samodejno ugašanje luči v sobah za goste (1 točka)

Sistemi, ki samodejno ugasnejo luči, ko gostje zapustijo svojo sobo, so nameščeni v 80 % sob za goste.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj priskrbi tehnično poročilo od tehnikov, odgovornih za namestitev in/ali vzdrževanje teh sistemov.

54. Samodejno ugašanje zunanjih luči (1 točka)

Nepotrebne zunanje luči se ugašajo samodejno.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj priskrbi tehnično poročilo od tehnikov, odgovornih za namestitev in/ali vzdrževanje teh sistemov.

Voda

55. Uporaba deževnice (1,5 točke) in reciklirane vode (1,5 točke)

(a) (1,5 točke): Deževnica se zbira in uporablja, vendar ne za sanitarne namene in za pitje.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podrobno razlago o tem, kako nastanitev izpolnjuje to merilo, in ustrezno dokazno dokumentacijo ter zagotovila, da je oskrba z vodo za sanitarne namene in pitno vodo popolnoma ločena.

(b) (1,5 točke): Reciklirana voda se zbira in uporablja, vendar ne za sanitarne namene in za pitje.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podrobno razlago o tem, kako nastanitev izpolnjuje to merilo, in ustrezno dokazno dokumentacijo ter zagotovila, da je oskrba z vodo za sanitarne namene in pitno vodo popolnoma ločena.

56. Pretok vode iz pip in tušev (1,5 točke)

Povprečni pretok vode iz vseh pip in tušev, razen pip v kopalni kadi, ne presega 8,5 litrov/minuto.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podrobno razlago o tem, kako nastanitev izpolnjuje to merilo, in ustrezno dokazno dokumentacijo.

57. Splakovanje stranišč (1,5 točke)

Vsaj 80 % stranišč porabi za eno splakovanje šest litrov ali manj vode.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podrobno razlago o tem, kako nastanitev izpolnjuje to merilo, in ustrezno dokazno dokumentacijo.

58. Poraba vode pri pomivalnih strojih (1 točka)

Poraba vode za pomivalne stroje (izražena v W /izmerjeno/) je manjša ali enaka pragu, določenemu v spodnji enačbi pri uporabi enake metode preverjanja kot EN 50242 in programa pranja, kot je določeno v Direktivi Komisije 97/17/ES:

$W(\text{izmerjeno}) = (0,625 \times S) + 9,25$, kjer je:

W(izmerjeno) = izmerjena poraba vode pomivalnega stroja v litrih na program pranja, zaokrožena na eno decimalko,

S = število standardnih pogrinjkov, ki ustreza pomivalnemu stroju.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj priskrbi tehnično poročilo od tehnikov, odgovornih za izdelavo, prodajo ali vzdrževanje pomivalnih strojev, ali dokazilo, da je bil pomivalnim strojem podeljen znak Skupnosti za okolje.

59. Poraba vode pri pralnih strojih (1 točka)

Pralni stroji, ki jih uporablja nastanitev ali pralnica, ki zanjo opravlja storitve, porabijo manj kot 12 litrov vode na kg perila, izmerjeno v skladu z EN 60456:1999, pri čemer se uporablja enak standardni program za pranje bombaža pri 60 °C, kot je določen v Direktivi 95/12/ES.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj priskrbi tehnično poročilo od tehnikov, odgovornih za izdelavo, prodajo ali vzdrževanje pralnih strojev, ali dokazilo, da je bil pralnim strojem podeljen znak Skupnosti za okolje. Nastanitev predloži tehnično dokumentacijo svoje pralnice, ki zanj opravlja storitve, iz katerih je razvidno, da njihovi pralni stroji izpolnjujejo to merilo.

60. Temperatura in pretok vode iz pipe (1 točka)

Vsaj 80 % pip omogoča natančno in hitro reguliranje temperature in pretoka vode.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podrobno razlago o tem, kako nastanitev izpolnjuje to merilo, in ustrezno dokazno dokumentacijo.

61. Časovna stikala za tuše (1 točka)

Tuši v kuhinjah ali na prostem imajo sistem za samodejno zapiranje pretoka vode po določenem času, ali kadar se tuš ne uporablja.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podrobno razlago o tem, kako nastanitev izpolnjuje to merilo, in ustrezno dokazno dokumentacijo.

Nevarne kemikalije

62. Čistilna sredstva (do 4 točke)

Vsaj 80 % (glede na maso) čistilnih sredstev za ročno pomivanje posode in/ali za pomivalne stroje in/ali za perilo in/ali večnamenskih čistilnih sredstev, ki jih uporablja turistična nastanitev, ima znak Skupnosti za okolje ali druge nacionalne ali regionalne znake za okolje ISO tipa I (1 točka za vsako od štirih kategorij čistilnih sredstev).

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podatke in dokumentacijo (vključno z ustreznimi računi), kjer so navedene uporabljene količine takšnih proizvodov in količine z znakom za okolje.

63. Barve in laki za notranje prostore (1 točka)

Vsaj 50 % barv in lakov, ki se uporabljajo za barvanje notranjih prostorov v turistični nastanitvi, ima znak Skupnosti za okolje ali druge nacionalne ali regionalne znake za okolje ISO tipa I.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podatke in dokumentacijo (vključno z računi), kjer so navedene uporabljene količine takšnih proizvodov in količine z znakom za okolje.

64. Odmerjanje sredstva za razkuževanje plavalnih bazenov (1 točka)

Plavalni bazen ima sistem za avtomatično odmerjanje, ki za doseganje ustrezne higiene porabi minimalno količino sredstva za razkuževanje.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži tehnično dokumentacijo v zvezi s sistemom za avtomatično odmerjanje.

65. Mehansko čiščenje (1 točka)

Turistična nastanitev ima točno določene postopke za opravljanje čiščenja brez kemikalij, kot so uporaba proizvodov na osnovi mikro vlaken ali drugih nekemičnih čistilnih materialov ali dejavnosti s podobnim učinkom.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podrobno razlago o tem, kako nastanitev izpolnjuje to merilo, in ustrezno dokazno dokumentacijo, če je to primerno.

66. Ekološki vrtovi (1 točka)

Zelene površine se upravljajo brez uporabe pesticidov ali v skladu z načeli ekološkega kmetijstva, določenimi v Uredbi Sveta (EGS) (1991) o ekološki pridelavi kmetijskih proizvodov in o označevanju takih kmetijskih proizvodov in živil ter v kasnejših spremembah Uredbe ali v nacionalni zakonodaji ali odobrenih nacionalnih ekoloških programih.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podrobno razlago o tem, kako nastanitev izpolnjuje to merilo, in ustrezno dokazno dokumentacijo, če je to primerno.

Odpadki

67. Kompostiranje (2 točki)

Turistična nastanitev ločuje ustrezne organske odpadke (odpadki z vrta 1 točka; kuhinjski odpadki 1 točka) in zagotovi, da se kompostirajo v skladu z smernicami lokalnih oblasti (npr. lokalna uprava, nastanitev sama ali zasebno podjetje).

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podrobno razlago o tem, kako nastanitev izpolnjuje to merilo in ustrezno dokazno dokumentacijo, če je to primerno.

68. Pločevinke za enkratno uporabo s pijačo (2 točki)

Ponudba pločevink za enkratno uporabo s pijačo je na območjih, ki so v lasti nastanitve ali pa nastanitev z njimi neposredno upravlja, prepovedana razen, kadar to zahteva zakonodaja.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila, v kateri so navedeni proizvodi za enkratno uporabo, ki se uporabljajo, in zakonodaja, ki to zahteva.

69. Embalaža pri zajtrku (2 točki)

Pri zajtrku se ne sme uporabljati hrana, pakirana v embalažo za eno osebo, razen, kadar to zahteva zakonodaja.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podrobno razlago o tem, kako nastanitev izpolnjuje to merilo, in ustrezno dokazno dokumentacijo.

70. Odstranjevanje maščobe/olja (2 točki)

Nameščeni so separatorji za maščobo; maščobe/olja za peko in cvrtje se zbirajo in ustrezno odstranjujejo.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podrobno razlago o tem, kako nastanitev izpolnjuje to merilo, in ustrezno dokazno dokumentacijo.

71. Rabljeni tekstilni izdelki in pohištvo (2 točki)

Rabljeno pohištvo, tekstilni izdelki in drug material se prodajo ali podarijo dobrotelnim ustanovam ali drugim združenjem, ki zbirajo in prerazporejajo takšno blago.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podrobno razlago o tem, kako nastanitev izpolnjuje to merilo, in ustrezno dokazno dokumentacijo teh združenj.

Druge storitve

72. Obveščanje in izobraževanje v zvezi z okoljem (1,5 točke)

Turistična nastanitev zagotavlja obveščanje gostov na temo okolja in obvestila izobraževalnega namena o ukrepih za ohranjanje lokalne biotske raznovrstnosti, krajine in narave.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podrobno razlago o tem, kako nastanitev izpolnjuje to merilo, in ustrezno dokazno dokumentacijo.

73. Prepoved kajenja v sobah (1 točka)

Vsaj v 50 % sob je prepovedano kaditi.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj navede število in vrsto sob, ter katere od njih so nekadilske.

74. Kolesa (1 točka)

Gostom so na voljo kolesa.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži razlago o tem, kako nastanitev izpolnjuje to merilo.

75. Povratne steklenice (2 točki)

Turistična nastanitev nudi vsaj eno od naslednjih pijač v povratnih steklenicah: brezalkoholne pijače, voda in pivo.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podrobno razlago o tem, kako nastanitev izpolnjuje to merilo, in ustrezno dokazno dokumentacijo dobaviteljev steklenic.

76. Papirnati izdelki (do 2 točki)

Vsaj 50 % uporabljenega toaletnega/vpojnega papirja in/ali pisarniškega papirja ima znak Skupnosti za okolje ali druge državne ali regionalne znake za okolje ISO tipa I (1 točka za vsako od teh dveh kategorij papirnatih izdelkov).

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podatke in dokumentacijo (vključno z ustreznimi računi), kjer so navedene uporabljene količine takšnih proizvodov in količine z znakom za okolje.

77. Trajno blago (do 3 točke)

Vsaj 10 % katere koli kategorije trajnega blaga (kot so posteljno perilo, brisače, namizno perilo, osebni računalniki, prenosniki, televizijski sprejemniki, posteljni vložki, pohištvo, pralni stroji, pomivalni stroji, hladilniki, sesalniki, trde talne obloge, žarnice, itd.), ki se nahajajo v turistični nastanitvi, ima znak Skupnosti za okolje ali druge državne ali regionalne znake za okolje ISO tipa I (1 točka za vsako od največ treh kategorij trajnega blaga).

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podatke in dokumentacijo, kjer so navedene količine takšnih proizvodov, ki jih ima v lasti, in količine z znakom za okolje.

78. Ekološka živila (1 točka)

Glavne sestavine vsaj dveh jedi so pridelane na ekološki način, kakor je določeno v Uredbi (EGS) št. 2092/91.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila in ustrezno dokazno dokumentacijo.

79. Lokalni živilski proizvodi (1 točka)

Pri vsakem obroku, tudi pri zajtrku, se ponudita vsaj dve vrsti lokalnih živilskih proizvodov.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila in ustrezno dokazno dokumentacijo.

Splošno upravljanje

80. Registracija v sistemu EMAS (3 točke) ali certifikat ISO (1,5 točke) za turistično nastanitev

Turistična nastanitev je registrirana v okviru sistema Skupnosti za okoljsko ravnanje in presojo (EMAS) (3 točke) ali ima certifikat v skladu z ISO 14001 (1,5 točke).

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži ustrezna dokazila o registraciji v sistemu EMAS ali certifikatu ISO 14001.

81. Registracija v sistemu EMAS (1,5 točke) ali certifikat ISO (1 točka) za dobavitelje

Vsaj eden od glavnih dobaviteljev ali ponudnikov storitev turistične nastanitve je registriran v sistemu EMAS (1,5 točke) ali ima certifikat v skladu z ISO 14001(1 točka).

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži ustrezna dokazila o registraciji v sistemu EMAS ali certifikatu ISO 14001 za vsaj enega od svojih glavnih dobaviteljev.

82. Vprašalnik o okolju (1 točka)

Nastanitev razdeli svojim gostom vprašalnik o njihovih pogledih na nastanitev z okoljskega vidika.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži kopijo vprašalnika in navede postopek razdeljevanja in zbiranja ter upoštevanja odgovorov.

83. Števci porabe energije in vode (1 točka)

Nastanitev ima nameščene dodatne števce porabe energije in vode, ki omogočajo zbiranje podatkov o porabi za različne dejavnosti ali stroje.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži podrobno razlago o tem, kako nastanitev izpolnjuje to merilo, in analizo zbranih podatkov (če je že na voljo).

84. Dodatni okoljski ukrepi (največ 3 točke)

Gre za izbor med dvema možnostma:

(a) Dodatni okoljski ukrepi (do 1,5 točke za vsakega, do največ 3 točke): Vodstvo turistične nastanitve mora sprejeti dodatne ukrepe za izboljšanje okoljske uspešnosti turistične nastanitve, ki niso zajeti v nobenem od meril, navedenem zgoraj, (tako obveznem kot neobveznem). Pristojni organ, ki ocenjuje vlogo, tem ukrepom pripiše največ 1,5 točke na ukrep.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži izjavo o izpolnjevanju tega merila in podroben opis vsakega dodatnega ukrepa, za katerega bi rad, da se upošteva.

(b) Pridobitev znaka za okolje (3 točke): Turistična nastanitev mora pridobiti enega od nacionalnih ali regionalnih znakov za okolje ISO tipa I.

Ocenjevanje in preverjanje: Vlagatelj predloži ustrezno dokazilo o pridobljenem znaku za okolje.

4.2.5 Monitoring, normativni akti in izobraževanje

Monitoring:

Pristojno telo – ARSO ali njeni pooblaščen agenti (nadzorniki) izvajajo potreben nadzor izvajanja pogodbeno dogovorjenih obveznosti pri uporabi znaka za okolje EU za turistične namestitve. Nosilec znaka za okolje EU za turistične namestitve mora priskrbeti ustrezno

dokumentacijo ali omogočiti ogled pri nosilcu certifikata. V času ogleda mora nosilec certifikata omogočiti nadzorniku neomejen vstop ob katerem koli času.

Metodo monitoringa izbere vsaka članica EU, vendar mora zagotoviti izpolnjevanje kriterijev. V primerih, da ima nosilec ISO standard ali standard EMAS, je lahko proces verifikacije in monitoringa poenostavljen.

Izobraževanje, usposabljanje

Gre za dolgotrajen in zahteven proces, saj gre za spreminjanje vzorcev razmišljanja in predvsem delovanja. Ključno vlogo pri tem imajo mediji ter organizacije in društva civilne družbe, pa tudi raziskovalne in izobraževalne institucije.

Oblikovati je potrebno seznam oziroma nabor strokovnjakov za posamezna področja ekološkega managementa, ki bodo sposobni svetovati turističnim podjetjem. Pri tem bi bilo dobrodošlo upoštevati tuje uspešne izkušnje, po katerih so najprej usposobili večje število ustreznih svetovalcev oziroma presojevalcev, potem pa s sofinanciranjem vzpodbujali turistična podjetja k uvajanju ekološkega managementa s pomočjo znanj in izkušenj ustreznih svetovalcev.

Normativni akti

Zakonske podlage

- Zakon o varstvu okolja - uradno prečiščeno besedilo (*Uradni list RS, št. 39/06*)
- Zakon o ohranjanju narave - uradno prečiščeno besedilo (*Uradni list RS, št. 96/04*)
- Zakon o splošnem upravnem postopku (ZUP) - (*Uradni list RS, št. 80/1999, 70/2000, 52/2002, 73/2004, 119/2005, 105/2006-ZUS-1*).

Uradna spletna stran znaka za okolje EU:

http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/index_en.htm

Spletna stran znaka za okolje EU za turistične namestitve:

http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/product/pg_tourism_en.htm

tudi na: <http://www.eco-label-tourism.com>

ali na: <http://www.eco-label-tourism.com/frameset/frameset.html>

5 PRIPOROČILA ZA NADGRADNJO ZNAKA ZA OKOLJE EU ZA TURISTIČNE NAMESTITITVE

V uvodnem poglavju smo zapisali, da priporočamo za slovenske turistične nastanitvene obrate kot najnižjo stopnjo zahtevnosti uvajanje ekološkega managementa v obsegu, ki zadošča za pridobitev evropskega znaka za okolje – ki pa ima zelo veliko stopnjo razpoznavnosti, aj ga uporabljajo na območju celotne Evrope.

V nadaljevanju smo nanizali – ločeno po področjih, kakor obvezne kriterije za pridobitev evropskega okoljskega znaka – še dodatne kriterije, ki jih je smiselno upoštevati zlasti pri novogradnjah, ki se imajo z manj truda možnost potegovati za zahtevnejše in strožje okoljske znake, kot je marjetica. Predstavljajo dobro izhodišče za pridobivanje okoljskih znakov višjega ranga (npr. bio).

Legenda:

O – obvezen kriterij

N – neobvezen kriterij

ENERGIJA		
Obvezni kriteriji		
Izdelana energetska zasnova		O
Uporaba naprav za avtomatično ugašanje luči		O
Težka olja in premog se ne uporabljajo za ogrevanje		O
Tekoča evidenca o porabi energije		O
Prezračevalne in klimatske naprave so redno pregledovane		O
Okna so visokoizolacijska, $\lambda \leq 1,1$ W/mK		O
Plašč objekta je nadstandardno izoliran		O
Vgrajeni kotli imajo visok izkoristek		O
Ogrevni sistem omogoča uporabo nizkotemperaturnih načinov ogrevanja		O
Uporaba varčne razsvetljave		O
Sobe za goste imajo avtomatsko izklapljanje luči, ko ti zapustijo sobo		O
Neobvezni kriteriji		
Hotel ima vgrajene lastne naprave za proizvodnjo elektrike (fotovoltaik, biomasa, veter...)		N
Izdelan je projekt varčevanja z energijo in potrebnih ukrepov		N
Uporaba energetske varčne opreme		N

Uporaba električne energije iz obnovljivih virov		N
Strop proti hladnemu podstrešju je nadstandardno izoliran, $U \leq 0,20 \text{ W/m}^2\text{K}$		N
Pri gradnji so upoštevani principi in znanja iz področja gradbene biologije		N
Za ogrevanje bazenske vode se uporabljajo obnovljivi viri energije		N
Uporaba sistemov za rekuperacijo toplote		N

HRUP/ZRAK		
Obvezni kriteriji		
Hotel je zgrajen tako, da ni moten nočni mir gostov v sobah		O
V hotelu je dovolj prostorov za nekadilce		O
Neobvezni kriteriji		
Hotel leži v mirnem okolju, proč od hrupa		N
Hotel leži v mirnem okolju, proč od smrada		N
Hotel ima povišano protihrupno izolacijo oken		N
V hotelu so prostori brez dovoljene uporabe mobilnih telefonov		N

ARHITEKTURA, GRADNJA, OPREMA, BIVALNO UGODJE		
Obvezni kriteriji		
Postavitev in lega hotela je v skladu z naravnimi danostmi okolice		O
Arhitektura je v skladu z bioklimatskimi danostmi		O
Hotel je zgrajen iz materialov, ki ne škodijo zdravju		O
Notranjost hotela je ergonomsko prijazna		O
Neobvezni kriteriji		
Zaključni premazi tal, sten in opreme so iz naravi in človeku prijaznih snovi oz. ustrezajo ekološkim zahtevam izbranih standardov		N
Bravni toni notranjosti in oprema so prijetni in stimulatívni glede na namen		N
Arhitektura hotela je v skladu s kulturnimi danostmi okolice		N

Hotel je zgrajen iz materialov, ki jih priporočajo inštituti za biološko gradnjo oz. imajo ekološki certifikat	N

VODA	
Obvezni kriteriji	
WC kotlički so dvostopenjski	O
Pisoarji imajo avtomatično splakovanje	O
Ročke za tuširanje imajo varčevalne šobe	O
Pralni stroji imajo omejeno porabo vode	O
Vodovodne pipe v skupnih prostorih imajo avtomatsko izklapljanje	O
Vsa odpadna voda gre pred izpustom v naravo skozi čistilno napravo	O
Vodimo natančno evidenco o porabi vode	O
Neobvezni kriteriji	
Uporaba deževnice kot dodatnega vira vode	N
Vgrajen je sistem za recikliranje vode in za sekundarno uporabo	N

ČISTILNA SREDSTVA IN SREDSTVA ZA RAZKUŽEVANJE	
Obvezni kriteriji	
Uporaba čistil in detergentov v priporočenih količinah	O
Uporaba sredstev za razkuževanje, kadar je zakonsko določeno	O
Usposabljanje osebja o uporabi čistilnih sredstev in sredstev za razkuževanje	O

EVIDENCA O PORABI KEMIKALIJ	
Obvezni kriteriji	
Vodenje evidenc o porabi kemikalij - opredelitev postopkov za zbiranje in spremljanje podatkov o porabi kemikalij (v gramih suhe snovi).	O

IZDELKI ZA ENKRATNO UPORABO		
Obvezni kriteriji		
Ni dovoljeno uporabljati naslednjih izdelkov za enkratno uporabo, razen če tako zahteva zakonodaja: kozmetika za enkratno uporabo (milo, šampon, kape za tuširanje, papirnate brisače....), skodelice, krožniki, kozarci, pribor.	O	
EKOLOŠKA ŽIVILA		
Obvezni kriteriji		
Ekološka živila - ponudnik turističnih storitev mora pri zajtrku ponuditi najmanj eno živilo v ekološki kakovosti	O	
ČISTILNA SREDSTVA IN SREDSTVA ZA RAZKUŽEVANJE		
Neobvezni kriteriji		
Vsaj 80 odstotkov čistilnih sredstev, ki jih uporablja ponudnik turističnih storitev, ima znak za okolje EU ali druge nacionalne znake za okolje, ali standard ISO tipa I	N	
Vsaj 50 odstotkov barv in lakov, ki se uporabljajo za barvanje notranjih prostorov v turistično namestitvenem objektu ima znak za okolje EU ali druge nacionalne znake za okolje, ali standard ISO tipa I	N	
Odmerjanje sredstev za razkuževanje plavalnih bazenov je avtomatično.	N	
Za mehansko čiščenje se uporabljajo določeni postopki za izvedbo čiščenja brez kemikalij	N	
EKOLOŠKI VRTOVI		
Neobvezni kriteriji		
Ekološki vrtovi - zelene površine in okrasne nasade se ureja v skladu z načeli ekološkega kmetijstva	N	
EMBALAŽA		
Neobvezni kriteriji		
Pri zajtrku se uporabljajo živila v rinfuzi, predpakirana le takrat, ko to terja zakonodaja	N	

Povratne steklenice - vsaj ena od navedenih pijač mora biti ponujena v povratni embalaži (brezalkoholne pijače, voda, pijače, pivo...)		N

PAPIRNATI IZDELKI IN TRAJNO BLAGO		
Neobvezni kriteriji		
Papirnati izdelki – vsaj 50 odstotkov toaletnega in/ali pisarniškega papirja in/ali vpojnega papirja ima znak za okolje EU ali standard ISO tipa I		N
Uporaba vsaj 10 odstotkov trajnega blaga (posteljno perilo, brisače, namizno perilo)		N

EKOLOŠKA ŽIVILA IN LOKALNI ŽIVILSKI IZDELKI		
Neobvezni kriteriji		
Bio zajtrk – iz vsake skupine živil, ki sestavljajo zajtrk, mora biti najmanj eno živilo iz kontrolirane ekološke pridelave (po eno živilo iz skupin: kruh in pecivo, musli, mesni izdelki, mleko, mlečni izdelki, maslo, sir, jajca, marmelade, med, kava, čaj sadni sok)		N
Bio meni - ponujen naj bo vsaj en bio vegetarijanski meni in en bio mesni meni (vse jedi v meniju so v celoti pripravljene iz ekoloških pridelkov)		N
Značilna tradicionalna jed (regionalna posebnost) - slovenska jed v bio kakovosti: pripravljena naj bo izključno iz ekoloških pridelkov)		N
Kontrola gostinskega dela: ponudnik nastanitvenih storitev ima sklenjeno pogodbo za kontrolo in certifikacijo ekoloških živil s pooblaščen organizacijo		N
Lokalni živilski izdelki		N

RAVNANJE Z ODPADKI		
Obvezni kriteriji		
Vodenje evidenc o ravnanju z odpadki - mesta nastajanja, mesta in načini zbiranja ter odvoza (načrtovanje, izvedba, preverjanje, ukrepanje)		O
Organski odpadki – določitev posebnih prostorov za njihovo začasno shranjevanje		O
Baterije – posebni zbiralniki z oznakami za baterije		O

Zastareli in odpisani električni aparati – poseben prostor v objektu za njihovo začasno deponiranje		O
Papir - posebni zbiralniki za papir na dostopnih mestih, v sobah ima vsak toaletni prostor svoj koš za papir		O
Steklo – ločeni zbiralniki za steklo na dostopnih mestih s posebnim skladiščem za kuhinjo, bar in restavracijo		O
Odpadna olja – poseben prostor ob kuhinji		O
Plaastenke in ostala plastika – poseben, ločen prostor za zbiranje plastenek, za goste na mestih, kjer so skupna ločena skladišča		O
Pločevinke – poseben prostor za pločevinke, lahko skupen, vendar z ločenimi oznakami; za goste na mestih, kjer so skupna ločena skladišča		O
Neobvezni kriteriji		
Stari tekstilni in drugi nenevarni odpadki		N

IZOBRAŽEVANJE		
Obvezni kriteriji		
Izobraževanje vseh zaposlenih o varovanju okolja		O
Usposabljanje zaposlenih za racionalno rabo detergentov in dezinfekcijskih sredstev		O
Neobvezni kriteriji		
Motiviranje zaposlenih za odgovorno ravnanje - varovanje okolja		N
Komuniciranje in izobraževanje o varovanju okolja		N

INFORMIRANJE		
Obvezni kriteriji		
Planiranje, izvedba, preverjanje in ukrepanje na področju informiranja zaposlenih ter gostov o izvajanju politike varovanja okolja in trajnostnega razvoja v namestitvenem obratu, ter v njegovem okolju		O

SPLOŠNO UPRAVLJANJE – MANAGEMENT		
Obvezni kriteriji		

Splošno vzdrževanje in servisiranje		O
Vzdrževanje in servisiranje kotlov		O
Postavljanje politike in akcijski načrt		O
Imenovan je tim za varovanje okolja		O
Izobraževanje zaposlenega osebja (že zajeto pri izobraževanju)		O
Informiranje gostov - planiranje informiranja zaposlenih in gostov (potreben skrbnik sistema)		O
Tekoče evidence o rabi energije in o odpadkih		
Drugo zbiranje podatkov		O

SPLOŠNO UPRAVLJANJE – MANAGEMENT		
Neobvezni kriteriji		
Standard EMAS (3 točke), ali ISO (1,5 točke) za namestitvene zmogljivosti		
Standard EMAS (1,5 točke) al ISO (1 točka) za dobavitelje		
Okoljski vprašalnik za goste, zaposlene		N
Energijski in vodni merilci porabe		N
Druge okoljske aktivnosti (max 3 točke)		N
Poslovna darila		N
Regionalno mrežno povezovanje - pretežna nabav živil v regiji in iz bio pridelave - drugi dodatni ukrepi za pospeševanje regionalnih krogotokov		N
Elektronska obdelava podatkov		N
Uporaba kakšnega izmed znakov za okolje		N
Namestitev za sodelavke (ločeni prostori za ženske – garderobe..)		N

6. SKLEP

Uvajanje lastnega znaka za okolje v Sloveniji bi bilo neracionalno, saj ni »kritične mase« hotelskih podjetij, ki bi želela uvedbo »slovenskega« znaka za okolje in ki bi bila pripravljena zanj 8so)financirati celotno organizacijsko shemo znaka – ta bi bila bistveno dražja od že uvedene in uveljavljene evropske, zato bi bila hkrati vprašljiva tudi njena tržno komunikacijska učinkovitost.

Predlagamo torej, da se slovenska podjetja v procesu uvajanja ekološkega managementa v prvi fazi odločajo predvsem za implementacijo znaka za okolje EU za turistične namestitve, saj ima le-to naslednje prednosti v primerjavi z nekaterimi primerljivimi znaki za okolje:

- k uporabi in promociji znaka za okolje EU je Slovenija zavezana že s priključitvijo Evropski uniji;
- znak za okolje EU za turistične namestitve je enostavnejši in manj zahteven od nekaterih primerljivih, uspešnih državnih znakov (avstrijski znak za okolje – UZ, skandinavski znak za okolje Nordic Swan);
- nekatere evropske države niso bile uspešne pri uvajanju lastnega eko znaka (Madžarska, Švica);
- znak za okolje EU za turistične namestitve temelji na modelu že delujočega ekološkega managementa; z njegovim propagiranjem in uvajanjem bi se izognili izkušnji nekaterih primerljivih državah, v katerih v več letih niso bili sposobni uspešno in učinkovito vzpostaviti ustrezni modela ekološkega managementa, ki je temeljil na lastnem znaku.
- znak za okolje EU za turistične namestitve je vse bolj uveljavljen in razpoznaven v celotni Evropski uniji (od koder prihaja v Slovenijo večina inozemskih gostov);
- znak za okolje EU za turistične namestitve je učinkovito tržno komunikacijsko orodje za privabljanje novih ciljnih skupin gostov, ki so bolj okoljsko osveščene;
- stroški uvajanja znaka za okolje EU za turistične namestitve so relativno nizki, prav tako letna uporabnina;
- kriteriji za pridobitev znaka so v skladu s slovenskimi strateškimi razvojnimi dokumenti na področju turizma, zato bi bilo smiselno razmisliti o politiki vzpodbujanja uvajanja ekološkega managementa v hotelske obrate tudi z ustvarjanjem ustreznega podpornega okolja (razpisi, medresorsko usklajevanje)

Samoevalvacijski kriteriji, navedeni v tem priročniku, izhajajo iz široko zastavljene analize področja ekološkega hotelskega managementa ter na primerjalni analizi več okoljevarstvenih shem. Upoštevajo tudi več tujih državnih modelov ekološkega managementa ter izsledke primarne raziskave, izvedene med slovenskimi hotelskimi podjetji.

Samoevalvacijska shema, predstavljena v tem priročniku, omogoči podjetju, ki pogoje izpolnjuje, da se lahko uspešno prijavi na preverjanje ustreznosti za pridobitev okoljskega znaka EU na ARSO.

LITERATURA IN VIRI

Literatura:

- Godfrey, Kerry, J. Clarke: The Tourism Development Handbook – a practical approach to planning and marketing. 2000, ponatis 2005. Continuum, London, New York
- Krapec, Danilo: Evropski diskusijski krogi. 2000. RRA Mura
- Lah, Avguštin & soavtorji: Okoljski pojavi in pojmi. 2002. Svet za varstvo okolja RS, Zbirka Usklajeno in sonaravno, šte. 8
- Lah, Avguštin & soavtorji: Sonaravno uravnoreženi razvoj Slovenije. 2004. Svet za varstvo okolja RS, Zbirka Usklajeno in sonaravno, šte. 11
- Leuthold, Margit: The Potentials of Ecotourism in Austria. 2001. Institute for Integrative Tourism and Leisure Research, Dunaj
- Mihalič, Tanja: Ekonomija okolja v turizmu. 1995. UL, Ekonomska fakulteta Ljubljana
- Pribakovič Borštnik, Ana; M. Zornik, T. Žagar: Odgovorno okoljsko delovanje. 2004. Slovenski institut za kakovost in meroslovje, Ljubljana
- Vuk, Drago: Uvod v ekološki management. 2000. UM, Založba Moderna organizacija

Viri:

- A Manual for Waste Management: What the Tourism Industry Can Do to Improve its Performance. 2003.
- Agenda 21: United Nations Conference on Environment and Development (UNCED). 1992. Rio de Janeiro.
- <http://www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21/index.htm>
- Amsterdamska pogodba (Amsterdam Treaty). 1997. <http://www.eurotreaties.com/amsterdamtext.html>
- An Integrated Approach to Resort Development. 1992. World Tourism Organization
- Being Green Keeps You Out of the Red. 1998. Woolloomooloo, New South Wales, Tourism Council Australia and CRC Tourism
- Best Practice Ecotourism: A Guide to Energy and Waste Minimisation. 1997. Canberra: Australian Office of National Tourism
- Bundesamt für Umwelt BAFU: Umweltpolitik nützt Mensch, Natur und Wirtschaft. 16. januar 2006. Bern, Švica
- Conservation International. <http://www.conservation.org>
- Deklaracija v Muscatu o sonaravnem in trajnostnem razvoju turizma (Muscat declaration on built environments for sustainable tourism). <http://www.world-tourism.org/sustainable/doc/DeclarationOman-e.pdf>
- Ecolabels in the Tourism Industry. 1998.
- EcoLogical Solutions, Inc. An environmental management consulting firm that specializes in the hotel and tourism industry. ecosolv@aol.com
- Ecotourism: Principles, Practices and Policies for Sustainability. 2002.
- Environmental Action Pack for Hotels. 1995.
- Environmental Good Practice in Hotels: Case Studies. 1996.
- European Ecolabel, the European Union eco-labeling scheme for products; <http://europa.eu.int/comm/environment/ecolabel/>
- Green Paper on IPP. <http://ec.europa.eu/environment/ipp/>
- Greening Your Property: A Green Seal Guide. 1996. Washington, DC, Green Seal
- Lebensministerium: Umwelt in Österreich, Basisinformationen. Maj 2006. Dunaj

- Lebensministerium: Umweltförderungen in Österreich. Maj 2006. Dunaj
- Lebensministerium: Das Österreichische Umweltzeichen für Tourismusbetriebe. Julij 2005. Dunaj
- Lebensministerium: Umweltfibel. Oktober 2005. Dunaj
- Ministrstvo za gospodarstvo: Program celovitega spodbujanja kakovosti v turizmu – Program 12. http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/turizem/MG-Program_celovitega_spodbujanja_kakovosti.pdf
- Ministrstvo za gospodarstvo: Razvojni načrt in usmeritve slovenskega turizma 2007 – 2011. http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/turizem/Microsoft_Word_-_RNUST_2007-2011-popravki_10.7.2006-za_na_splet-1.pdf
- Ministrstvo za gospodarstvo: Strategija razvoja Slovenije 2007 – 2013. <http://www.mg.gov.si>
- Ministrstvo za gospodarstvo: Strategija slovenskega turizma 2002 – 2006. http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/turizem/turizem_strategija.pdf
- Ministrstvo za gospodarstvo: Turistična politika za leto 2006 z usmeritvami za 2007. http://www.mg.gov.si/fileadmin/mg.gov.si/pageuploads/turizem/Microsoft_Word_-_Tur.politika_za_2006_in_usm._za_01.pdf
- Odločba Komisije z dne 14. 4. 2003, dokumentarna številka K (2003/235): Določitev okoljskih meril za podelitev znaka Skupnosti za okolje turističnim nastanitvenim storitvam (2003/287/ES)
- Program Združenih narodov za okolje (UN Environmental Programme, UNEP), <http://www.uneptie.org>
- Renewable Energies for the Tourism Industry. 2003.
- Sowing the Seeds of Change: An Environmental Teaching Pack for the Hospitality Industry. 2001. (Co-authored by The International Hotel & Restaurant Association and The International Association of Hotelschool Directors.)
- World Tourism Organization (UNWTO): Sustainable Development of Tourism: A Compilation of Good Practices. 2000. World Tourism Organization.
- Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management. 2002.
- Šesti okoljski program Evropske unije 2002 – 2012 (The Sixth Environment Action Programme of the European Community 2002 – 2012). <http://ec.europa.eu/environment/newprg/index.htm>
- The Green Host Effect: An Integrated Approach to Sustainable Tourism and Resort Development. 1999. Conservation International. <http://www.celb.org>
- The Green Partnership Guide: A Practical Guide to Greening Your Hotel. 2001. Fairmont Hotels and Resorts, Canada
- Uredba (ES) št. 1980/2000 Evropskega parlamenta in sveta, 17. 7. 2000, Spremenjeni sistem Skupnosti za podeljevanje znaka za okolje, Uradni list EU, 21.9.2000
- World Tourism Organization (UNWTO): Voluntary Initiatives in the Tourism Industry: A proposal to consolidate existing measures)
- World Tourism Organization (UNWTO): Voluntary Initiatives for Sustainable Tourism: Worldwide Inventory of Comparative Analysis of 104 Eco-labels, Awards and Self-Commitments. 2002. World Tourism Organization
- World Tourism Organization (UNWTO): What Tourism Managers Need to Know: A Practical Guide to the Development and Use of Indicators of Sustainable Tourism. 1997. World Tourism Organization

Internetni viri:

- <http://www.world-tourism.org>
- <http://ec.europa.eu/agenda2000/overview/en/agenda.htm>
- <http://www.answers.com/topic/ecology-1> (Columbina University Press)
- <http://www.alpenfirm.ch>
- <http://www.ecolabel.dk>
- <http://www.eco-tip.org>
- <http://www.greenglobe.org>
- <http://www.green-key.org>
- <http://www.hah.hu>
- <http://www.ih-ra.com>
- <http://www.hotelleriesuisse.ch>
- <http://www.hotrec.org>
- <http://www.lebensministerium.at>
- http://www.nsai.ie/Home/Home_Page/index.html
- <http://www.okoturizmus.hu>
- <http://www.qualityisourpassion.ch>
- <http://www.swisstourfed.ch>
- <http://www.tourbench.info>
- <http://www.umweltdaten.de/publikationen/fpdf-l/3062.pdf>
- <http://www.umweltmanagement.at>
- <http://www.umwelt.net>
- <http://www.umwelt-schweiz.ch>
- <http://www.umweltzeichen.at>
- <http://www.visitdenmark.com>
- <http://www.yourvisit.info>
- <http://www.bp.com>
- <http://www.eco-tip.org/php3/kurzinfo.php3?typ=umwelt&mid=401&lang=en&tlang=en>
- <http://www.ecotrans.org>

Strukturirani intervjuji:

- Hajek, Tomislav. Vodja »Odsjek za postupak kategorizacije« (Head of Classification Section). Strukturirani intervju. 20., 23., 24. in 27. oktober 2006.
- Fichtl, Otto. Direktor Zveze za informiranje potrošnikov. Strukturirani intervju. 02. in 03. oktober 2006.
- Fichtl, Otto. Direktor Zveze za informiranje potrošnikov. Strukturirani intervju. 27. september 2006.